

Prvo berilo in prva slovnica

za

drugi razred štirirazrednih in petrazrednih ljudskih šol.

Sestavila

A. Razinger in A. Žumer,

ljudska učitelja.

Peti natisk.

Cena vezani knjigi 48 h.

V Ljubljani.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

1901.

Predgovor.

Berilo je prav tako urejeno kakor nazorni nauk v najinem **Abecedniku za slovenske ljudske šole**, in obseza 17 oddelkov po abecedniku in 18. oddelek „**Domovina**“. Nazorne vaje so tako razširjene, da se opirajo na nazorne vaje Abecednikove. Učitelj zatorej pri vsaki nazorni vaji opozôri otroke na stvarino, ki je obravnavana v Abecedniku.

Slovnica obseza ob kratkem vso stvarino po **učnem črtežu za drugo šolsko leto**. Pri nalogah sva se posebno ozirala na šole, v katerih se poučuje po oddelkih. Urejene so zatorej tudi za posrednji pouk. Izdelovati se morejo samo ustno, ali pa ustno in pismeno. Večinoma se naslanjajo na berila. Mnogo nalog sme učitelj tudi po svoji potrebi izpustiti, ali pa druge pridejati.

Spisovatelja.

I.

1. Š o l a.

Mladi smo. Mlad človek še malo vé. Treba je, da se izuči. Mnogo lepega in koristnega se učimo od ljubih staršev; največ dobrega se pa učimo v šoli.

Gospod učitelj nas uče brati, pisati, računati, risati, peti, telovaditi. Dekleta se uče še plesti, šivati in drugih ročnih del. Učimo se, kako se nam je vesti v šoli, cerkvi, doma in zunaj. Mnogo nam gospod učitelj pripovedujejo, da je природа lepa, da so živali in rastline koristne. Opominjajo nas, naj se imamo radi in pomagamo drug drugemu, posebno pa, naj ljubimo dobrotljive starše. Uče nas, naj smo hvaležni dobrotnikom in naj spoštujemo stare ljudi. Duhovnik nas uče spoznavati Boga in nas pripravljajo za vredno prejemanje svetih zakramentov.

Da se moremo uspešno učiti, ne zamujamo šole in redno hodimo vanjo. Pri uku smo poslušni in storimo le to, kar nam gospod učitelj vele. Šolske priprave imamo vedno čedne in

v redu. Zamazane knjige in pisanke nikomur ne ugajajo. — Po končanem uku hodimo mirno domov. Po poti se lepo vedemo.

Otroci bogatih in ubogih staršev — vsi so enaki, vsi se morejo veliko dobrega naučiti. Pridne, vljudne in hvaležne otroke ima Bog in vsak človek rad. Lenih, nevljudnih in nehvaležnih otrok nihče ne mara.

Kdor se v mladosti izučí,
Ta se za starost oskrbi.

2. Šolski zakoni.

- 1.) Hodi v šolo redno, mirno in ob pravem času!
- 2.) Bodi čedno in spodobno oblečen!
- 3.) Nosi s seboj samo potrebne reči in priprave!
- 4.) Vse prednike in učitelje vljudno pozdravljaj, spoštuj jih in bodi jim pokoren!
- 5.) V šoli hodi tiho in mirno na odkazani prostor in ne poškoduj ničesar!
- 6.) Pri uku glej na učitelja in na delo; bodi pazen, govori samo, kadar si vprašan, in vselej lepo glasno in pravilno!
- 7.) Govori resnico, bodi pošten, miroljuben in postrežen!
- 8.) Hodi mirno iz šole in nikjer ne razgrajaj!
- 9.) Naloge izdeluj pridno in ob pravem času!
- 10.) Cislaj božja dela v prirodi in ne trpinči nobene živali!

3. Pridna Rozika.

Pridno Roziko so hoteli mati doma imeti, da bi jim kaj pomagala. Rozika pa je žalostna. Jokaje pravi materi: „Drugi otroci se bodo učili, jaz pa zaostanem. Drugi bodo veliko znali, jaz pa ne.“ Potem prime mater za roko in pravi: „Ljuba mati moja, lepo vas prosim, pustite me, naj grem v šolo! Saj pridem iz šole hitro domov in bom potlej tem pridnejša.“

Mati ji prijazno reko: „Le pojdi, ljuba moja, ker se tako rada učiš; zato mi boš potlej tembolj pomagala. Vidim, da se v šoli več naučiš, kakor mi doma pomagaš.“ — Tako pridni otroci prosijo in radi hodijo v šolo, doma pa lepo slušajo.

4. Pred šolo.

1.

„Tebi kliče, večni Oče,
Zbranih otročičev krog,
Blagoslovi“ — prosi vroče —
„Ga pri uku, mili Bog.“

2.

„Srca naša Ti pripravi,
Um razjasni in spomin,
Rasli bi v modrosti pravi
Kakor Jezus, božji sin.“

5. Po šoli.

1.

Vечно slavo Ti pojemo,
Z nami naj Te vse časti;
Hvalo Tebi vsi dajemo
Za vse, kar smo slišali.

2.

Lepe uke v srcih hrani,
Nam po njih živeti daj,
Vedno Ti nam stoj na strani
In nas pelji v sveti raj!

II.

6. Človek.

Najimenitnejša stvar božja na svetu je človek. Ustvaril ga je Bog po svoji podobi in ga postavil gospodarja vsem stvarjem. Dal mu je **dušo** in **telo**.

Duša je nevidna in neumrjoča. Z dušo mislimo in razločujemo pravo od nepravega. Imamo **um**, **pamet** in **prosto voljo**.

Telo je vidno in umrjoče. Deli telesa so: **glava**, **trup** in **udje**. Život pokriva **koža**. Da ohranimo život snažen in zdrav, si vsak dan umivamo glavo in roke; poleti se večkrat kopljemo. Pod kožo je **meso**, ki veže ude telesa in jim daje moči. Meso je priraslo h **kostem**. Kaj vidimo na glavi? Naštejte dele trupa! V trupu je **srce**, **pljuča**, **želodec** in **drob**. Srce pretaka **kri** po vsem telesu. Kri teče po žilah in redi telo. Kadar človek umrje, mu zastane kri in srce ne bije več. Pljuča čistijo kri. S pljuči dihamo. Da si ne poškodujemo pljuč, se varujemo prehlada in ne pijemo mrzle vode, ako

nam je vroče. Želodec in drob prebavljata živež. Prevročih jedil ne jemo, da si ne pokvarimo želodca.

Roke so nam ustvarjene za delo. Imamo dve roki, **desnico** in **levico**. Roke se drže trupa v **ramah**. Kateri so deli roke? Roke gibljemo v **rami**, **komolcu** in **zapestju**. Pokažite **dlan**, **pest**! Kako se imenujejo **prsti**? Prsti imajo na koncu **nohte**. Nespodobno je z rokami glavo podpirati. Roke imamo vedno snažne in nohte obrezane.

Noge nosijo život. Kateri so deli noge? Kje se giblje noga? Noge posebno pozimi varujemo mraza in mokrote.

Kadar telovadimo, si krepimo roke, noge in ves život.

V i d.

Nebo je modro. Solnce je rumeno. Trava je zelena. Sneg je bel. Kri je rdeča. Oglje je črno. Oblak je siv. Lisica je rjava. — Gora je visoka; grič je nizek. Polje je široko; dolina je ozka. Morje je veliko; jezero je majhno. Njiva je dolga; vrt je kratek. Kocka je oglata; krogla je okrogla.

Z očmi vidimo, kakšne so reči; imamo **vid**. Vidimo tudi preljube starše, brate in

sestre, dobrotnike in prijatelje. Kaj vidimo v šoli, doma, na polju, v gozdu in na nebu?

Oko je ljub dar božji. Postavljeno je med trde kosti, da se ne oškoduje. **Trepalnice** zapirajo oči. **Vejice** jih varujejo prahu. **Obrvi** odvrčajo pot, ki teče po čelu. Kadar mi pade kaj v oko, pritečejo solze in je izmijejo.

Oko hočemo vedno varovati. Ob mraku in na solncu ne beremo; tudi ne zremo v solnce in luč. Vsak dan si umivamo oko in ves obraz.

S l u h.

Mati govore. Deklica poje. Dete se joka. Deček se smeje. — Pes laja. Mačka mijavka. Kaj delajo konj, krava in druge domače živali? Kaj delajo ptice? — Zvon klenka. Ura bije. Puška poka. Grom bobni. Potok šumlja.

Z ušesi slišimo — imamo **sluh**. Tudi **uho** je dobro obvarovano, da se ne oškoduje. Zunanje uho imenujemo **uhelj**. Skozi uhelj gre glas v **notranje uho**. Ušesa si snažimo in jih varujemo prehudega poka, da si ohranimo dober sluh. Kdor ne sliši, je gluha. **Glušec** tudi ne more govoriti — **nem** je.

Vonj (voh).

Roža diši. Katere cvetice lepo diše? Hren je hud. Tudi česen udari v nos. Z nosom vohamo; imamo **vonj** (voh).

Nos je sredi obraza. Ima dve **nosnici**, med njima pa **hripelj**. Skozi nosnice tudi dihamo. Če se prehladimo, se nam zamaši nos, imamo **nahod**. Če smo **nahodni**, radi kihamo. Nos ne sme biti nesnažen. S čim si ga čistimo? Nespodobno je, prst v nos vtikati.

Okus.

Pelin je grenak. Hruška je sladka. Zelje je kislo. Sol je slana. Pečenka je okusna.

Z jezikom okušamo jedi. Imamo **okus**. **Jezik** je v ustih. **Usta** zapiramo z **ustni** (ustnicami). Kadar odpremo ustna, se pokažejo **zobje**. Zobje tiče v zgornji in spodnji **čeljusti**. Zobje razkosavajo jedila, da jih moremo uživati. Zobe si umivamo, da jih ohranimo zdrave. Trdih reči, kakor lešnikov in orehov, ne grizemo. Nad jezikom je **nebo**. Za jezikom je **goltanec**. Po njem prihaja hrana v želodec. Z jezikom pa tudi govorimo.

Tip (čut).

Nož je oster. Šivanka je šilasta. Miza je gladka. Skorja je hrapava. Moka je suha. Dežnik je moker. Vinar je majhen. Krona je velika. Nit je tenka. Vrv je debela. Volna je mehka. Kamen je trd.

Tipljemo najboljše s prsti.

Če se zbodem ali urežem, me boli. Ogenj je vroč; peče me. Voda je mrzla; hladi me. Peč je gorka; greje me. Poleti mi je vroče, pozimi me zebe. To čutimo po vsem telesu. Nohti in lasje ne čutijo.

Z očmi **vidimo**. Z ušesi **slišimo**. Z nosom **vonjamo**. Z jezikom **okušamo**. S prsti **tipamo** in po vsem telesu **čutimo**. Zdrav človek ima petero čutov: **vid, sluh, vonj, okus in tip** (čut).

7. § Spoštuj starost.

Prerok Elizej je prebival v Jerihi. Odtod je šel nekdam v Betel, kjer so molili zlato tele. Otroci mu pridejo iz mesta naproti, ga zasmehujejo in vpijejo, rekoč: „Pojdi gor, plešec, pojdi gor, plešec!“ Elizej se k njim obrne in jim zažuga v Gospodovem imenu. Neutegoma planeta iz gozda dva medveda in jih raztrgata dvainštirideset.

8. Telovadska.

1.

Hajd na noge, le v korak!
Čvrsto stopa korenjak.
V vrsti redni vojna gre
In razlega petje se:
Hura!

2.

Boben poje: trom, trom, trom!
Kliče svoje: trom, ti, rom!
Brzo dalje črez poljé,
Gozd, ravnine in goré!
Hura!

3.

Pojmo srčno vsi na glas:
Naš je mladi, zlati čas!
In veselo in gorkó
Srce bije nam zvestó!
Hura!

A. Pernè.

9. Odmev.

Nekega dne skače Blažek po zeleni loki in zavpije: „Ho, hop!“ Iz bližnjega gozda se mu oglasi ravno tako: „Ho, hop!“ Blažek se temu začudi in zakliče: „He, hej!“ — „He, hej!“ mu zadoni iz gozda nazaj. Blažek zavpije: „Zakaj me oponašaš?“ — „Zakaj me oponašaš?“ jekne iz gozda. Blažek čimdalje bolj kriči in se huduje. Vsaka beseda pa se mu vrača iz gozda. Misli, da se drug deček šali ž njim. Maščeval bi se rad. Po vsem gozdu ga išče, pa ne najde nikogar.

Doma potoži svoji materi, da ga je hudoben deček v gozdu zelo žalil z grdimi besedami. Mati pa pravijo: „Blažek, zdaj si zatožil sam sebe. Nič drugega nisi

slišal nego odmev svojih besed. Ko bi bil klical prijazne besede v gozd, bi bil slišal prijazne besede tudi iz gozda.“

Da bodo drugi ljudje prijazni s teboj, bodi tudi ti prijazen ž njimi!]

10. Želod in buča.

Kmetič leži pod hrastom in premišljuje bučevino, ki praste poleg njega. Kar začne z glavo odkimovati, rekoč: „Tega ne umem, da ona mala bučevina rodi tolik in tako težak sad, močni in veliki hrast pa tako malovreden sadek. Ko bi bil jaz svet ustvaril, bi bil to gotovo drugače naredil. Hrast bi rodil velike in težke buče, bučevina pa drobne želodke. Res bi ga bilo veselje gledati.“

Komaj to izreče, potegne veter in utrga želod s hrasta. Pade mu ravno na nos. Tako ga udari, da se mu kri pocedi. „O joj!“ zavpije ves oplašen, „sedaj sem pa gorko dobil za svojo modrost! Ko bi bila to buča, bi mi bila razbila glavo.“

**Kar Bog naredi,
Vse prav stori.**

III.

11. Jed in pijača.

1.

Da more človek živeti, potrebuje živeža, to je: **jedi** in **pijače**. Jed in pijača mora biti vedno zdrava in tečna, da ga krepi.

Največ živeža dobivamo s polja. Na polju raste žito, kakor: **pšenica**, **rž**, **ječmen**, **ajda**, **proso**, **koruza** (turščica). Mlinar zmelje žito v **moko**. Kakšna je pšenična, ržena, ajdova in koruzna moka? Iz moke pečejo mati **kruh** in kuhajo **žgance**, **sok** in druge **močnate jedi**. Iz ječmena nareja mlinar v stopah **ječmenček**, iz prosa pa **kašo**. Na polju raste tudi **krompir**, **repa** in **korenje**. Iz tujih dežel dobivamo **riž**.

Na vrtu, ki ga imamo pri hiši, raste **sočivje** in druga **zelenjad**. **Leča**, **grah** in **fižol** so tečna jed. K mesu jemo **solato**, **špinačo**, **zelje**, **vohrovt**, **kolerabe** in **peso**. V juho se devlje **peteršilj** in **drobnjak**. Tudi **čebula**, **česen**, **hren** in **redkev** rastejo na vrtu. Katera vrtna drevesa nam dajejo sadje?

Najtečnejša jed je **meso**. Katere domače živali nam koristijo z mesom? Imamo torej goveje, drobnično, svinjsko meso in kuretino. Kaj je divjačina? Meso jemo kuhano, pečeno ali prekajeno. Krava, koza in ovca nam dajejo **mleko**. Mleko je sladko ali kislo. Na mleku se nabira **smetana**. Iz smetane se mede **maslo**. Planinar dela iz mleka **sir**. O postu ne jemo mesa, ampak **ribe**, **rake** in **žabe**. Prav tečna jed so **jajca**. O Veliki noči nam mati obročijo piruhe.

Juhi in drugim jedilom se pridevajo **začimbe**, kakor: **sol**, **sladkor**, **poper**, **cimet**, **muškato** **oreh** i. dr.

2.

Voda je najpotrebnejša in najzdravejša pijača. Po solnčnatih gorica h raste vinska trta. Iz grozdja se ožema mošt. Izčiščen mošt je rumeno, črno ali rdeče **vino**. Pivovar dela iz ječmena in hmelja **pivo** (ol).

Vino in pivo ugaja odraslim ljudem, toda mora se zmerno piti. **Žganje** je škodljiva pijača. Pijače se hranijo v sodih.

Kakšne mere imamo za pijače, za žito in moko?

Iz tujih krajev dobivamo **kavo** in **čaj**.

12. Pobožni sinek.

Oče so svoje otroke vselej lepo učili. Skrbeli so, da je bila vsa hiša dobra in poštena. Pred jedjo in po jedi so vselej sami molili naprej. Ko se je Tonček že naučil moliti, je prosil nekda sam očeta, da bi njemu dovolili naprej moliti pred jedjo in po jedi. „Veseli me,“ so dejali oče, „da si se že naučil moliti. Le rad moli in bodi vedno dober, da te bo ljubi Bog rad imel. Veselila ga bo tvoja molitev.“

Nekega dne pridejo stric iz daljnega kraja in kosijo ž njimi. Pred obedom Tonček lepo vzdigne ročice proti nebesom in prav pobožno moli. Ko striček to vidi, so zelo ganjeni in mu reko prijazno: „No, Tonček, to je prav, tako je lepo! Veseli me, da tako mlad že tako lepo moliš. Taki otroci so vsem všeč. Pobožne otroke ima ljubi Bog rad in jih kliče k sebi. Tonček, bodi vedno tak! Vsi te bomo radi imeli in Bog ti bode dal srečo.“

Tonček je ostal vedno pobožen deček; bil je dober mladenič in vse svoje žive dni pošten človek pred Bogom in pred ljudmi.

**Rad ubogaj, lepo moli,
Žal ne bode ti nikoli!**

13. Dobra večerja.

Izbirčna Metka pravi opoldne pri jedi: „Ječmenček pa ni dober; ne bom ga jedla ne!“ Žlico položi na mizo. Mati pa reko: „Zdaj ne utegnem kuhati drugega; le čakaj, za večerjo ti hočem napraviti boljšega.“

Popoldne gre Metka z materjo na njivo krompir kopat. Tam ga mora rušiti in devati v vreče do solnčnega zahoda.

Ko prideta domov, ji dado mati večerjo. Metka zajame in pravi: „To je pa dobra jed, ta mi gre v slast!“ Pojedla je je polno skledico. Mati ji smehljaje reko: „To je tisti ječmenček, ki si ga opoldne pustila. Ker si pa pridno delala vse popoldne, si ga pojedla zdaj slastno.“

14. Pred jedjo.

O Bog, to vse nam daješ Ti,
Kar dan za dnevom nas živi:
Dodeli, da nam to jedilo
Po Tvoji volji bo teknilo!

15. Po jedi.

O Bog, s pijačo in jedjo
Nahranil si nas milostno!
Za vse, kar roka Tvoja dala,
Presrčna naj Ti bode hvala!

16. Mrzli studenec.

Nekega poletnega dne je šel Martinek na polje. Vroče je bilo. Lice mu gori. Silno ga začne žejeti. V lepi senci pod hrastom najde hladen studenček. Voda je bila čista ko ribje oko in mrzla ko led.

Naglo se je Martinek napije; ali slabo mu pride; toliko da ne omedli.

Komaj pride domov in zbolí prav nevarno. „Joj, kdo bi bil mislil, da je v tem studentu tako hud strup!“ zdihuje bolan na postelji. Oče pa pravijo: „Čisti studentec ni kar nič kriv tvoje bolezni, ampak tvoja neprevidnost, ker si se ves pregret naglo napil mrzle vode.“

IV.

17. O b l e k a.

Zimskega dne prileti vrabec na šolsko okno. Tožno zre v sobo. Vsi otroci se ozro na okno. Učitelj reko: „Vidite vrabca, kako rad bi prišel na gorko! Vi se lahko pogrežete v gorki izbi. Zunaj vas gorka obleka varuje mraza. Ptički imajo perje, druge živali dlako, a vendar ob hudi zimi nimajo gorke izbe; veliko trpe in večkrat tudi poginejo od mraza, ako ravno jim jeseni zraste gorkejša perje in gorkejša dlaka.

Tudi ljudje so pozimi drugače opravljeni kakor poleti. Kakšna je zimska, kakšna poletna obleka?“

Francek: „Pozimi hodimo v gorki, volnati, poleti v lahki, platneni obleki.“

Učitelj: „Iz česa je gorka zimska obleka, Juri?“

Juri: „**Nogavice in rokavice** so iz volne, ki jo dobivamo od ovce.“

Učitelj: „Da! Ovco ostrižemo. Iz volne napredejo predice niti. Iz niti se pletu nogavice. Suknar dela iz volne sukno. Katera obleka se dela iz sukna?“

Lovro: „Iz sukna dela krojač: **suknje, telovnike, hlače in plašče**. Tudi ženska oblačila so iz sukna.“

Učitelj: „Iz česa se pa dela platnena obleka, Milica?“

Milica: „Platnena obleka se dela iz platna.“

Učitelj: „Kje pa mati dobe platno?“

Milica: „Platno jim naredi tkalec. Oče vsejejo spomladi lan. Lan populimo, glavice mu osmučemo in ga razgrnemo po travniku. Ko je uležan, ga vzdignemo. Terice ga posuše v sušilnicah in otero s trlico. Predivo mati in dekle spredejo v zimskih večerih na kolovratu v prejo. Mati belijo platno na solncu.“

Učitelj: „Prav si povedala! Katera obleka se pa dela iz platna, Jerica?“

Jerica: „Iz belega platna dela šivilja: **srajce, spodnje hlače, predpasnike, rjuhe, prte in blazine.** Iz barvanega platna pa se dela **vrhnja obleka.**“

Učitelj: „Pregovor pravi: ‚Bolj ko bo pridna pozimi predica, dalje bo rožljala pod palcem petica.‘ Platno je kaj cenjen domač pridelek. Pa tudi iz drugih snovi se dela obleka. **Robci**, ki jih imate dekleta poleti na glavi, so iz **bombaža.** Bombaž je tuj pridelek. Gospe nosijo drago **svilnato obleko.** Kdo dela **klobuke** in **obuvalo**, Matijček?“

Matijček: „Klobuke dela klobučar iz klobučine. Škornje in črevlje izdeluje črevljar iz usnja. Strojarski stroji iz volovskih, telečjih in svinjskih kož usnje.“

Učitelj: „Kdo izdeluje jerhovino in krzno?“

Matijček: „To pripravlja krznar iz kozjih in ovčjih kož.“

Učitelj: „Vsaka obleka je lepa, da le ni raztrgana in nesnažna. Najmanjša luknjica se mora hitro zakrpati. Varujte obleko! Ne hodite nepotrebno po blatu in prahu; ne plezajte po plotih in po drevju!“

18. Ovca in čebela.

Cebela: „Imaš li večjega dobrotnika od mene?“

Človek: „Da, imam ga!“

Čebela: „Koga pa?“

Človek: „Ovco; zakaj njena volna mi je potrebna, tvoj med pa le prijeten. Vrhutega mi daje ovca rado-voljno svojo volno; če mi pa ti daješ svoj med, se mi je vedno bati tvojega žela.“

19. Lepa suknja.

Jurče je vedno lenobo pasel. Učil se ni nič, a tudi znal ni nič. Oblekel je lepo suknjico, pa ošaben hodil po vasi in se izkazoval. Še v šoli se je ponašal s svojo lepo suknjo. Otroci so ga obstopili in radovedni gledali; Jurče pa se je zaničljivo oziral nanje. Učitelj ga pokličejo: „Jurče, na noge! Povej, kar znaš!“ Jurče pa se ni učil nič in tudi ni vedel nič; karkoli je zinil, vse je bilo neumno. Sramovati se je začel in je spoznal, da sama lepa suknja nič ne pomaga, če Jurče nič ne ve, če Jurče nič ne zna.

Samo lepo oblačilo

Te ne bo častilo:

Pridnost, modra glava,

To je prava slava.

20. Leni Jakec.

Jakec rad mizar postal bi,
 Oblič je nadležen;
 Dimnikar nato postal bi,
 Posel ta ni nežen.

Jakec rad rudar postal bi,
 Klanjati se neče;
 Jakec mlinar rad postal bi,
 A teže ga vreče.

Jakec tkalec rad postal bi,
 Posel ta je oster;
 Prejo strga, komaj začne,
 Ko spodi ga mojster.

Jakec, Jakec, misli to,
 Kaj še kdaj iz tebe bo!

Jakec rad ključar postal bi,
 Ogli so prežarni;
 Jakec rad črevljar postal bi,
 Črevljev njemu mar ni.

Jakec rad krojač postal bi,
 A šivanka zbada;
 Jakec rad steklar postal bi,
 Toda steklo vpada.

Jakec knjigovez postal bi,
 Kleja duh je oster;
 Komaj začne, že od dela
 Prepodi ga mojster.

Jakec, Jakec, misli to,
 Kaj še kdaj iz tebe bo!

Z marsičim se je še bavil,
 A končal ničesa.
 Leta mlada je zapravil,
 Starost ga pretresa.
 Jakec ima glavo prazno,
 A skrbi obilo;
 Jakec toži, bridko toži,
 Jakec vzdise milo:
 „Oh, ko bi se v dobi mladi
 Bil učil pokoren,
 Ne bi bil tako neumen,
 Ne tako uboren!
 Oh, zdaj pač verjamem to,
 Da iz mene nič ne bo!“

Poslovenil A. Funtek.

21. Stanovanje.

Hiša je naše stanovanje. Varuje nas dežja, hudega vremena, snega in mraza. Bogati ljudje imajo velike in lepo zidane hiše; kmetiške hiše so manjše in nekatere tudi lesene. Kateri so deli hiše?

Kadar smo doma, bivamo največ v **izbi**. V izbi jemo, delamo in ponoči spimo. Kateri so deli izbe? V izbi ima vsaka oprava svoj prostor. V **kuhinji** kuhajo mati na ognjišču zajtrk, obed (kosilo) in večerjo. Katera je kuhinjska oprava?

Klet je navadno v zemlji, da ostane pozimi gorka in poleti hladna. V klet spravljajo mati živež, kakor: krompir, repo, korenje, zelje in sadje. Na policah so jabolka in drugo sadje. Gostilničar ima v kleti pijače.

Hiša je pokrita s **streho**. Streha je iz slame, desak, opeke ali škrlav.

Dimnik, ki moli iz strehe, vodi dim iz kuhinje kvišku. Na velikih hišah vidimo **strelovod**.

22. Taščica.

Taščica prileti zimskega dne na okno kmetiške hiše, kakor da bi rada prišla na gorko. Kmetič ji odpre okno. Takoj prileti v izbo. Tu pobira drobtinice, ki padajo z mize. Otroci imajo ptička prav radi.

Zima mine. Kmetič odpre okno, in mali gost odleti v bližnji gozd. Tam si naredi gnezdo in veselo prepeva.

Zopet se vrne zima. Z njo pa se vrne tudi taščica h kmetiču, in glej! — s seboj pripelje samico. Družina kmetičeva ji je jako vesela. Živalci sta prav domači. Otroci reko: „Ptička nas gledata, kakor bi nam hotela kaj povedati.“ Oče pa odgovore: „Ko bi mogla govoriti, bi rekla: Zaupanje zbuja zaupanje in ljubezen zopet ljubezen.“

23. Taščici v slovo.

Zapoj, zapoj, oj ptiček moj, mi pesem še enkrat, prej ko zletiš in poletiš zeleni gaj iskat.

Vso zimo sva skup bivala — in zdaj me zapustiš; iz kraja v kraj, tu ni tvoj raj, drugam si poželiš.

Zapoj, zapoj, oj ptiček moj, mi pesem še enkrat in tebe, ko tu več ne bo — šel v log te bom iskat.

A. Pernè.

24. Red nas varuje škode.

Sabinka je imela svojo izbico, pa nikoli ni pospravljala svojih reči. Vse je ležalo križem. Mati so jo zaradi tega večkrat opominjali, pa jih ni slušala.

Neko nedeljo popoldne se Sabinka lepo praznje obleče in odpravlja z doma. Soseba ji prinese polno skledico debelih črnih črešenj. Na mizi in po oknih je

bilo oblačil vse polno. Sabinka postavi črešnje na stolec in gre z materjo v vas. Zvečer že v temi pride domov. Naglo sede, pa — od strahu zakriči. Kaj pa ji je? Ravno na skledico je bila sedla in pomečkala črešnje. Mati prihite z lučjo. Kaj pa vidijo? Črešnjev sok se cedi po stolcu; lepo belo Sabinkino krilo pa je tako črnordeče, da ga ne more več obleči. „Sedaj vidiš,“ so dejali mati, „kako je treba devati vsako reč na svoj kraj. Naj te škoda uči reda!“

25. Angel budi.

1.
**Z mano zjutraj rano
 Vstane angel moj,
 Hodi vedno z mano
 Vedno je z menoj.**

2.
**Angel me pokrije,
 Ko se noč stori,
 In ko dan zasiže,
 Zopet me zbudi.**

3.
**Angel me varuje
 Zvesto dan in noč;
 Kak' me zveseljuje
 Božja ta pomoč!**

Fr. Končan.

VI.

Družina.

26. Jutro.

Nekega poletnega dne so pregledovali učitelj v šoli domače naloge. Vsi učenci so jih bili lepo spisali, posebno lično pa Jožek. Pohvalili

so ga in vprašali: „Kdaj si pa spisal nalogo, da je tako skrbno izdelana?“

Jožek: „Danes zjutraj. Mati me zgodaj pokličejo vsako jutro, ker grem zvečer kmalu spat.“

Učitelj: „Rana ura, zlata ura. Zjutraj sta telo in duša krepki. Najlaže se učite zjutraj. Ali vsako jutro zgodaj vstajaš?“

Jožek: „Da, vsako jutro. Oče in mati vstaneta prva in pokličeta vso družino, samo moj mali bratec in moja mala sestrice smeta spati dalje časa.“

Učitelj: „Kaj pa dela družina tako zgodaj?“

Jožek: „Ko se oblečemo, umijemo in odmolimo, gre vsak na svoje delo. Mati kuhajo kosilo. Moja odrasla sestra pospravlja po izbi. Oče in večji brat gresta k živini. Hlapec popravlja vozove, in dekla gre krave molst. Kmalu je zajtrk na mizi. Po jedi gre vse po opravkih, jaz pa v šolo. Ded in babica, ki že ne moreta delati, ostaneta doma za varuha.“

Učitelj: „To je lepo. Že mlad si se navadil priden biti. Vem, da ostaneš tak, ker ti dajejo starši vedno lep zgled. Otroci, posnemajte marljivega Jožka! Vsi bodete srečni, in ljudje vas bodo spoštovali.“

27. Starček in smrt.

Ubog starček je nesel težko breme drv iz gozda domov. Pot je bila dolga, on pa že ves slab. Truden in zelo nejevoljen vrže breme na tla in kliče smrti, da bi ga rešila iz takega nadležnega življenja. Komaj to izgovori, že stoji smrt pri njem in ga vpraša: „Kaj hočeš?“ Prestrašeni starček pa odgovori: „Prosim te, ljuba žena, bodi tako dobra in pomagaj mi zadeti to breme zopet na hrbet!“

28. Koga ljubim.

1.

Koga ljubim, vprašaš me?
Starše, brate in sestré,
Ljubim tudi vse ljudi,
Ker me Bog tako uči.

2.

Koga ljubim, vprašaš me?
Moje naj srcé pove:
Ljubim da nad vse Boga,
Bolj kot starše, bližnjega!

Ivan Tomšič.

VII.

Cerkev.

29. Praznik sv. Rešnjega telesa.

Na delopust sv. Rešnjega telesa prideta Rezika in Pavlek vesela iz šole domov. Mati ju na pragu pričakajo in vele: „Danes pojdeti na polje nabirat cvetic za jutranji praznik!“

Rezika: „Prav rada. Tudi gospod učitelj so nam rekli, naj gremo trgat cvetic, da jih bomo jutri trosile pri obhodu.“

Pavlek: „Nam dečkom pa so rekli, naj nabereмо zelenih vej, s katerimi naj olepšamo okna in pot.“

Mati: „Oče so že zjutraj šli s hlapcem v gozd. Oba pripeljeta zelenih vej, da jih postavimo ob hiši in cesti.“

Rezika: „Pri cerkvi in znamenjih, kjer bodo blagoslovi, že stojе mlaji z lepimi venci ozaljšani. Cerkovnik ves dan snaži in lepša oltarje v cerkvi. Postavil je že bandera in nebo, pod katerim bodo gospod župnik nesli sv. Rešnje telo. Pojdi, bratec, da prej prideva domov!“

Na večer prideta domov. Rezika prinese poln pletarček lepih cvetic, Pavlek pa butaro zelenih vejic. Kmalu so bila vsa okna ozaljšana. Pred hišo je stala ravna vrsta mlajev, ki so jih bili postavili oče s hlapcem.

Rezika: „Mati, jutri zjutraj naju zgodaj pokličite, da ne zamudiva z bratcem. Gospod učitelj so nam opisali ves obhod in nam povedali, kako se moramo vesti pri njem. Vsak šolar mora imeti s seboj molitvene bukvice,

iz katerih bomo peli pesem o sv. Rešnjem telesu. Ko zapoje zvonovi, pojdemo v parih pred cerkev.“

Pavlek: „Mi dečki pojdemo prvi za banderom, deklice pa pred sv. Rešnjim telesom.“

Rezika: „Nekoliko deklic bode belo oblečenih. Te bodo trosile cvetice po poti. Za sv. Rešnjim telesom pojdejo pevci in vsi farani. Pri štirih znamenjih se ustavimo in počakamo blagoslova. Potem pojdemo v cerkev, ki bode vsa razsvetljena. Tam še zapojemo zahvalno pesem in odidemo zopet domov.“

Oče: „Le pokažite z lepim vedenjem, da slušata svoje predstojnike. Bogu in faranom bode to všeč.“

30. Pesem pri obhodu.

Trosímo cvetice in vence lepé,
Ker Jezus Zveličar med nami zdaj gre.

Pa tudi darujmo mu rož'ce srcá,
Naj vsak mu nedolžnost obljubi in dá.

O Jezus premili, ozri se na nas,
Ti srečno nas vodi življenja ves čas!

Naj čednosti rož'ce nam vedno cveto,
In daj, da odprejo nam rajsko nebo!

31. Zvonček.

Potnik hodi po stezici,
 Po domovju hrepeni:
 Zvonček poje na gorici,
 Čuj, večernico zvoni.
 In popotnik se odkrije
 In posluša mili glas:
 „Zvonček ljubi, zvonček dragi,
 Ti k pokoju vabiš nas.
 „Sladko spite!“ vsem zapoješ,
 Skrb, težave odpodiš;
 Kdaj tud' moj'mu srcu, zvonček,
 Ti k počitku zazvoniš?“

J. Bile.

32. Zvon na poti.

*Otrok je bil, ki nikdar ni
 V nedeljo hodil k maši,
 In ko je vabil zvon ljudi,
 Igral se je na paši.*

*Dé mati mu: „V cerkveni hram
 Iz line zvon te vabi,
 In če ne greš, pa pride sam
 In zdajci te pograbi.“*

*Nato otrok: „Kako prišel
 Iz lin bi zvon po mene?“
 In že, kot bi iz šole spel,
 Na trate gre zelene.*

*Ne klenka, klenka v linah zvon,
Plašili pač so mati!
A strah in groza! — zadaj on
Črez njive kolovrati.*

*Otrok se v glasen jok spusti,
Strah velik ga objame,
Da zvon ga pódse ne dobi
In ga s seboj ne vzame.*

*Črez polje, trate in stezé,
Črez hrib in cesto belo
Hiti, beži, kot veter gre
V cerkveni hram, v kapelo.*

*In kadar na Gospodov dan
Zvon zopet se razlega,
Tedaj ne čaka, da črez plan
Prišel bi spet po njega.*

Po Goetheju — A. Funtek.

VIII.

V a s.

33. Požar.

Skalarjev mali Marko in Tinče sta dobila žveplenke. Šla sta za skedenj in jih prižigala. Nanosila sta slame in jo užgala. Kako všečno se jima zdi, ko seza dim vedno više! Kar se

prime plamen slamnate strehe. Gost dim se vali iz strehe, in po vsej vasi se začuje glas: „Gori, gori!“ V zvoniku bije plat zvona. Ljudje privro iz hiš. „Pri Skalarju gori!“ kriči župan. Kdor more pomagati, hiti na pogorišče. Možje privlečejo dolge železne mačke in lestvice. Žene prihite s polnimi škafi vode. Iskre visoko švigajo in prete sosednjim poslopjem. Župan veli: „Na strehe z vodo! Odprite hleve in svinjake in izpustite živino!“ Vse se zgodi. Bližnje strehe so polne ljudi. Komaj odženo živino iz hleva, kar zagrmí ostrešje in vse poslopje je v ognju.

Iz bližnje vasi pridrdrajo vozovi z vodo in brizgalnico. „Rešeni smo!“ reko vaščani, ko vidijo, kako meče brizgalnica obilo vodo po strehah. Kar potegne veter in zapali še Skalarjevo hišo. V hipu je streha v plamenu. Brizgalnica dela na vse moči — a vse zaman! Iz hiše vlačijo skrinje, predalnike, postelje, obleko in vso opravo na vrt. Kar odneso, je rešeno. Hlev, poln sena in otave, pogori do tal. Od hiše ostane le zidovje. Vse je uničil ogenj. Sadno drevje na dvorišču je osmojeno in se bržkone posuši.

Skalarjevi obupno gledajo po ostalih razvalinah. Župan pristopi k Skalarjevim in jih tolaži: „Velika nesreča vas je zadela. Kaj ne, vaščani, pomagali bomo Skalarju, vsak po svoji moči? K nam pojdete danes spat, sosedje bodo pa skrbeli za živino. Jutri pojdemo že v gozd po les.“ Vsi Skalarju prostovoljno obljubijo pomoči. Tesarji, mizar, zidarji in kovač obljubijo pogorelcu, da bodo brezplačno pomagali staviti novo pohišstvo. Sočutje vaščanov je Skalarjeve genilo, in s solznimi očmi so se jim zahvaljevali.

Otroci, ne igrajte se z ognjem!

34. Veseli pastir.

*Zakrivljeno palico v roki, za trakom pa šopek cvetic,
ko kralj po planini visoki pohajam za tropom ovčic.*

*Saj tukaj na solnčni višavi le sam sem, le sam
gospodar; živejem po pameti zdravi, za muhe mi ljudske
ni mar.*

*Nikomur tu nisem na poti, na poti ni meni nikdo;
kdo čisto veselje mi moti, kdo moti življenje mirno?*

*Nikdár ne zmrači se mi čelo, nikdár ne stemne se
oči, in pojem in ukam veselo, da z gore v goró se glasi.*

*Naj drugi okoli po sveti si iščejo slave, blaga, jaz
hočem na gori živeti; tu sreča, tu mir je doma.*

*Za čredico krotko popeval bom pesmice svoje sladké,
dolincem glasno razodeval, kar polni mi srečno srcé.*

*Ne, palice svoje ovčarske za žezlo kraljevo ne dam,
in rajši ko krone cesarske cvetice na glavi imam!*

S. Gregorčič.

35. Mejnik.

*Vrban je stanoval v čedni hiši sredi med zelenimi
vrti in lepim rodovitnim drevjem. Sosedov travnik je bil
takoj zraven. Brezvestni Vrban hoče svoj prostor raz-
tegniti v njegov travnik ter premakne mejnik.*

*Drugi dan zleze Vrban po lestvici na črešnjo, da
bi si natrgal črešenj. Komaj je bil na vrhu, mu izpodrkne
lestvica. Vrban pade ravno na mejni kamen in si zlomi
vrat. Ko ne bi bil premaknil kamena, bi se na sami
travi morda ne bil ubil.*

**Hudobnež s pregreho zanko si snuje,
Katera gotovo ga hudo kaznuje.**

36. Ptičje gnezdo.

*Na vrtu sem našel ptičje gnezdo. Vesel sem šel
po očeta in jim rekel: „Poglejte malo gnezdece in
v njem tri pikasta jajčeca; ali jih smem vzeti in se
igrati ž njimi?“ Oče pa so rekli: „Ne, Cene, pusti jih!
Kmalu boš užival še večje veselje!“ Slušal sem. Drugo
jutro sem šel zopet gledat v gnezdece in videl sem štiri
jajčeca. Povedal sem to očetu, a oče so rekli: „Pusti
gnezdece štirinajst dni; potem hočem sam s teboj iti tja.“*

Štirinajst dni je minulo. Ko prideva z očetom zopet h gnezdju, kaj vidiva? — štiri gole ptičke. Kljunčke so odpirali in prosili hrane. Z očetom sva stopila na stran. Kmalu je priletela starka. Črvička je prinesla v kljunu in hje mladiče pitala ž njim. Oče so mi rekli: „Vidiš, ko bi bil ti takrat pobral jajčeca, ne bi imel zdaj toliko veselja.“

Vsak dan sem šel h gnezdju. Mladiči so prihajali vedno večji in so naposled izleteli. Letos pa so se zopet vrnili in so zopet gnezdili.

37. Kovač.

1.

Poslušam kovača,
Ki kladvo obrača,
Ko tolče, se krega,
Da daleč se zlega:
„Bunkati, bunkati!“
Noč ino dan.

2.

Pri vroči tam peči,
Kjer ogenj žareči
Železo raztaja,
Kovač tam razsaja:
„Bunkati, bunkati!“
Močni ropot.

3.

In meh pa zapiše,
Vse iskre pobriše,
Kovač pa pritiska,
Da križem se bliska:
„Bunkati, bunkati!“
Jeklo trdó.

4.

Pa pride nedelja,
Kovačeva želja.
Zdaj enkrat počije,
Veselja kaj vžije:
„Bunkati, bunkati!“
Kladvo pa v kraj.

IX.

38. **M e s t o.**

Mesto je večje od vasi. Hiše so vse zidane in z opeko ali škrlom pokrite. Zunaj so lepo ozaljšane in imajo po več nadstropij. V vasi stoje hiše raztresene; v mestu pa so v dolgih vrstah druga poleg druge. Med hišami so široke **ulice** in **ceste**. Vsaka ulica ima svoje ime. Po ulicah so **svetilnice**, da je zvečer mesto razsvetljeno. Po vaseh so ceste in pota posute, v mestih pa imajo kameniten **tlak**, da hitro odteka deževnica in da se laže hodi in vozi. Večje prostore v mestih imenujemo **trge**. Na trgu so **prodajalnice**, kjer trgovci prodajajo **blago** za obleko, živež in druge potrebe. Na trgu je **mestna hiša**, kjer biva mestni **župan**. Ob tržnih dnevih je trg poln kmetiških ljudi, ki pripeljejo ali prineso v mesto prodajat mleka, masla, sadja, zelenjadi, žita in drugih poljskih pridelkov. O **semnju** pa so postavljene na trgih lesene **prodajalnice**, v katerih prodaja svoje pridelke **usnjar**, **črevljar**, **steklar**, **lončar**, **klepar**, **vožar**, **nožar**, **klobučar**, **žreb-ljar**, **sedlar**, **ključaničar**, **suknar**, **urar**, **mizar**,

kolar, slamnikar. Tudi drugi rokodelci so v mestu, kakor: **pekar, brivec, pivovar, sodar, bukvovezec, krtačar, strugar, mesar, zlatar, rokavičar, krznar, zidar, milar, krojač, kovač, dimnikar, tesar.** Ti rokodelci so mojstri. Mojster ima pomočnike in rokodelske učence.

V mestu je navadno po več **cerkvá** in več **šolskih** poslopij. Za bolnike je **bólnica** in **lekarna.** Vojaki so v **vojašnicah.** Prav lepe in velike hiše so **palače.** V takih stanuje imenitna **gospoda, knezi, grofi, baroni** in drugi premožni ljudje. V mestu je mnogo **gostilnic,** kjer ostajajo tujci. Razen trgovcev in rokodelcev je tu še mnogo drugih ljudi, kakor so: **umetniki, učitelji, uradniki, duhovniki, zdravniki** in drugi **meščani.** V mesto drži več cest, ob katerih so nasajeni drevoredi.

39. Kaj bode iz šolarjev?

„Jaz bodem vrtnar,“ pravi Lipek, ko je dovršil ljudsko šolo. „Pač je lepo, delati med dišečimi cveticami!“ — Oče ga dado vrtnarstva učiti. Lipek pa pride kmalu domov in toži, da se mora vedno plaziti po zemlji, tako da ga bole križ in kolena.

„Kaj pa hočeš biti?“ ga vprašajo oče. — „Lovec bom. Po zelenih logih hoditi, to je veselje!“ — Dado ga lovcu za učenca, a kmalu pritoži domov, da mu jutranja sapa ne dé dobro in da mu je zrak preoster.

„Kaj pa boš?“ ga vprašajo zopet oče. — „Ribič bom! Kraj bistrega potoka hoditi, v lahkem čolniciu se voziti in polne mreže rib iz vode zajemati, to je veselo!“ — Pa tudi tega dela se Lipek hitro naveliča. Mokrota se mu ne prilega.

Poslednjič se Lipek loti kuharstva. Misli si: „Kuharju morajo vrtnar, lovec in ribič nositi; tudi ni kuhar nikoli brez dobrih jedi.“ A zopet domov pritoži, rekoč: „Vse bi bilo dobro, ko bi le ognja ne bilo!“

Zdaj oče Lipka ostro posvare, rekoč: „Zate tedaj nobena služba ni. Če ni zate ne zemlja, ne zrak, ne voda, ne ogenj, boš moral iti na oni svet službe iskat. Ali ne veš, da ima vsak stan svoje veselje, pa tudi svoje trpljenje? Srečen je le tisti, ki je zadovoljen s tem, kar mu Bog dá.“

Po Slomšku.

Uganka.

Kateri rokodelec hodi rakovo pot?

X.

40. Domače živali.

1.

Pes je najzvestejša domača žival. Barve je različne; je bel, črn, siv, rjav ali lisast. Zobje so ostri. Oči so dobre. Voh je tenak. Pes je buden, poslušen in radoučen. Živi ob ostankih naše hrane; najljubše mu je meso.

Doma varuje hišo. Vsakega tujca naznanja z lajanjem. Pastirju pomaga pasti čredo. Mesarju goni teleta. Lovcu usledi in priganja divjino. Človeku je zvest tovariš in ga povsod spremlja. Gorje temu, kdor bi žalil njegovega gospodarja! Stekel pes je nevaren ljudem in živalim. Ne dražite psov!

2.

Mačka je laskava in potuhnjena žival. Nje život je dolg in vitek. Glava je okrogla. Oko je svetlo. Očesna zenica je podolgasta. Brki so dolgi in redki. Uho je kratko. Dlaka je kratka in mehka. Rep je dolg. Nohti so ostri. Mačka rada liže mleko. Meso, slanina, klobase ji teknejo kaj dobro. Mačka je sladkosnedna.

Mačka lovi miši in podgane, zato je jako koristna. Brani se s kremplji. Mlade mačke se rade igrajo. Mačka je jako čedna žival; vedno se umiva in snaži. Rada se greje za pečjo.

3.

Vol, krava in tele je govedo. Vol ima veliko glavo. Na glavi nosi močne roge. Vrat je debel. Život je raznesen. Na močnih nogah ima po dva parklja. Na koncu repa ima čop. Poleti ga gonimo na pašo, pozimi mu klademo mrvo. Živež prežvekuje.

Vol vleče voz in plug. Krava nam daje mleko, iz katerega se dela maslo in sir. Govedo nam daje tečnega mesa. Kožo stroji strojar v usnje.

4.

Konj je lepe in visoke rasti. Glava mu je dolga. Oči so bistre. Ušesa so kratka in gibka. Vrat je dolg. Na vratu je griva. Truplo je zalito. Dlaka je gladka. Rep je žimnat. Noge so tanke in skočne. Na vsaki nogi ima po eno kopito.

Konj pozna svojega gospodarja. Je poslušen, razumen, pomnjev in pogumen. Žrebe je kaj živahno. Konj vleče voz, nosi jezdeca in tovore. Manjši od konja je sivi osel.

5.

Ovca je krotka in potrpežljiva žival. Pokrita je z belo ali črno volno. **Oven** ima zvite roge. Noge so šibke in imajo po dva parklja. Ovce se pasejo v velikih čredah. Pozimi se krmijo z mrvo in s posušenim listovjem. Ovce prištevamo prežvekovalkam. Največji dobiček je volna. Tudi meso je okusno. Iz ovčjega mleka se dela sir. Koža se rabi za kožuhovino, mehove in za krzno. **Jagnje** je šegava in skočna žival.

6.

Kura je domača ptica. Ptice imajo perje, po dve nogi in perutnici. S kljunom pobirajo hrano. **Petelin** ima na glavi rdeč greben in na nogah ostroge. **Kokoš** nese jajca. **Koklja** izvali **piščeta**. Brani jih pogumno sovražnikov.

Kurecina nam daje tečno meso in jajca za živež, mehko perje pa za blazine.

7.

Pes laja. Mačka mijavka. Krava muka. Konj hrže. Osel riga. Ovca beketa. Koza mekeče. Prašič kruli. Kokoš kokodače. Petelin poje. Gos gaga. Golob gruli. Pav vpije.

41. Domače živali.

<i>Psiček laja: hov, hov, hov!</i>	<i>Mačka mijavka: mrmrmjav!</i>
<i>Jutri pojdem spet na lov!</i>	<i>Miška vredna sedem krav!</i>
<i>Na gorice po srnice</i>	<i>Miška teče: tek, tek, tek!</i>
<i>In po zajce, po lisice,</i>	<i>Jaz jo gonim: pek, pek, pek!</i>
<i>Po volkove in volčiče,</i>	<i>Miška zlomi si nogó,</i>
<i>Po medvede, medvediče.</i>	<i>Jaz jo primem — v usta ž njo!</i>
<i>Puške bodo pokale,</i>	<i>Dve na zajtrek, dve v kosilo!</i>
<i>Zveri v gozdu jokale.</i>	<i>Tri k večerji — ni obilo.</i>
<i>Psiček laja: hov, hov, hov!</i>	<i>Mačka mijavka: mrmrmjav!</i>
<i>Jutri pojdem spet na lov.</i>	<i>Miška vredna sedem krav!</i>

Koza vpije: mekeke!
 Vse gorice zelené;
 Kje sta kozel in kozica,
 Da ne pride volk, volčica,
 Volk, volčica „dudeldu“,
 Ki živita brez domu?
 Volk za grmom, sivi tat,
 Plane kozi, skok! za vrat.
 Koza vpije: mekeke!
 Volk me stisnil je v zobé.

Krava v senci ruče: mov!
 Jaz bi rada šla domov.
 Čaka mene tele v hlevi,
 A predolgo je do drevi.
 Volek modro govori:
 Telek naj še potrpi,
 Da pastirček „ruriro“
 V rog zatrobi nam glasno.
 Krava v senci: ruče mov!
 Jaz bi rada šla domov.

Konjič vriska: ihaha!
 Dobro biti je doma:
 Sena dosti, ovsu dosti,
 Nič ne vemo, kdo se posti;
 Ali kadar popotujem,
 Popotujem in cestujem,
 Kola vozim, sedlo nosim,
 Lačen hodim, slame prosim.
 Konjič vriska: ihaha!
 Dobro biti je doma.

Fr. Levstik.

42. Volk in jagnje.

Volk gre k studencu pit. Tam ugleda jagnje, ki pije veliko niže od njega. Naglo se volk zadere nanje, rekoč: „Zakaj mi kališ vodo?“

Jagnje: „Kako to, ljubi volk? Jaz pijem spodaj, ti pa zgoraj; saj ne teče voda v breg!“

Volk: „Sedaj je ravno pol leta, kar si me obrekovalo!“

Jagnje: „Kako? Takrat me še ni bilo na svetu!“

Volk: „Je bil pa tvoj oče ali tvoja mati.“

Potem volk skoči na jagnje in ga raztrga.

Močnejšemu vselej obvelja! Ne prepiraj se z njim!

43. Lakomni pes.

Pes izmakne kos mesa,
Ž njim črez vodo se poda,
In ko čreznjo gre, seveda
Sebe tudi v njej ugleda.
Iste dlake, iste glave,
Črne barve in postave,
Kakor on, sestradan ves,
Plava v vodi medel pes.
Ali kar največ velja:
V gobcu nese kos mesa! —
„Oj ti bratec v vodi čisti,
Kaj, če meni kosec tisti
Dal bi, da imel bi dva?“
To si pravi v mislih Muren
In po mesu hlastne uren,
Da bi se po dolgih dneh
Spet najedel kosov dveh
Toda žal, ni jih pojedal,
Nego ves potrj je gledal
V vodo, koder sred valov
Je izginil kos — njegov!

A. Funtek.

XI.

44. V r t.

Komaj je sneg skopnel, se že prične delo na vrtu. Prst po **gredicah** vrtnar pognoji in prekoplje. Potlej seje ali sadi različno **povrtnino (zelenjad)**, kakor: zelje, solato, špinačo, kolerabe, redkev, fižol, grah, kumare, čebulo, česen, drobnjak, peteršilj. V druge gredice sadi ali seje mnogovrstne vrtno **cvetice**: tulipane, narcise, potonike, lilije, nageljne, vijolice, mačehe in druge. Več rastlin, ki jih ima črez zimo v gorki hišici, presaja. Dehteče rože, vinsko trto, grozdjiče, malinjak in drugo **grmovje** osnaži in obreže. **Sadno drevje** osnaži goseničnih gnezd, poreže suhe veje in ostrga razpokano skorjo. Drevesca, ki jih je zredil iz peček, sedaj cepi in presaja.

Kmalu privabi gorko solnce rastline iz posejanega semena. Ob hladnih pomladanskih nočeh se boji vrtnar za svoje nežne rastline; pokriva jih s slamo. Kadar ni dovolj mokrote, priliva rastlinam. Drevje in grmovje je tudi že ozelelo. Vrt je v največji krasoti. Vse cvete.

Katere vrtno cvetice cveto najprej? Katere lepo diše? Katere ne dehte? Katera so vrtna drevesa?

45. Čebelica.

Čebelica prileti in sede na cvetico. Mali Ivan jo zapazi in pravi: „Ljuba čebelica, povej mi, kaj delaš ves dan?“

Čebelica: „To ti hočem povedati. Stanujem v majhni leseni hišici. To hišico imenujejo ljudje panj. Za ranega jutra letam od cvetice do cvetice in iščem cvetičnega prahu. Nosim ga na nogah domov. Tu delam iz njega vosek. Z voskom si zidam majhne celice. Kadar imam eno narejeno, zopet odletim na cvetice in srkam méd iz cvetičnih čašic. Méd nosim domov in polnim celice. Kadar je ena polna, si sezidam drugo. Tako delajo vse moje sestrice. Jeseni pride mož z velikim nožem in nam poreže vse satovje. Vosek proda svečarju, ki dela iz njega sveče. Méd kupijo vaša mati za potice in kolače.“

Ivan: „Spominjam se, da je medena potica najslajša.“

46. Sinica.

Aleš reče sestri Minki:

„Vidiš jo lepo sinico na jablani; kmalu jo bom imel!“

Hitro spleza na drevo, nastavi ptičnico, gre zopet dol in se skrije s sestro za grmovje ter pogleduje za sinico. Sinica gre kmalu v ptičnico in se ujame. Aleš je bil mahoma zopet na jablani. Ko pa hoče sinico vzeti iz ptičnice, se nagne in pade s ptičnico vred z drevesa. Sinica uide, in Aleš si ob grčo rani roko do krvavega.

Minka: „O ti ubogi bratec! Zdaj vendar ne boš več plezal za sinico po drevesu. Malo, malo ti je manj-kalo, da si nisi zlomil roke ali noge, ali pa poškodoval se še huje.“

Aleš: „Nič ne dé, zato še ne odjenjam. Toda zastonj bi se trudil, zakaj sinica ne pojde več v ptičnico, kamor se je bila že enkrat ujela.“

Minka: „Če je res tako, je sinica mnogo modrejša od tebe. Ona ne gre več tja, kjer se ji zdi nevarno. Ti pa si ravnokar padel in se udaril ter komaj ušel še večji nesreči; pa nič ne maraš in si zopet upaš iti v novo nevarnost.“

47. Trije metulji.

Bili so nekdam trije metulji — bel, rdeč in rumen. Veseli so letali od cvetice do cvetice in se igrali v solnčnem svitu. Kar prične deževati. Napotijo se domov, a vrata so bila zaprta. Drugod si iščejo zavetja, da bi jih dež ne premočil. — Zdaj prilete do pisanega tulipana. „Odpri nam,“ ogovore lepo cvetico, „mokri bomo; prosimo te, da se smemo poskriti v tvojih perutih.“ — Tulipan pa jim odgovori: „Rdečega in rumenega vzamem pod streho, a belega ne maram.“ — Rdeči in rumeni pa mu odgovorita: „Ako nečeš vseh treh, tudi midva ne greva k tebi v zavetje; tovariša ne pustiva samega.“

Napotijo se dalje. Huje in huje je deževalo. Metulji prihite do bele lilije. „Odpri nam krila, da ne bomo premočeni in da ne poginemo od mraza,“ naprosijo belo cvetico.

Bela lilija pa je voljna, le belega vzeti v varstvo, ker je bil njene barve. A beli neče popustiti svojih tovarišev, in vsi žalostni odlete.

Solnčece pa je slišalo, kako so vsi trije složni. Upre se v temne oblake in predre do livad. Zopet sije prijazno.

Metulji se kmalu posuše in ogrejejo. Veseli zopet letajo po livadah od cvetice do cvetice. Šele zvečer, ko so bili že utrujeni, odleti vsak v svoje domovanje spat.

48. Zajec.

V zelnik je hodil zajec na zelje; praznika ni se bal, niti nedelje.

Kmetič ga nekdanj v zelniku vglada, ravno ko mlado glavo objeda.

Hudega neče zdaj mu storiti, le ga pokara, več ne hoditi.

Zajec ne sluša tega svarila, škoda čimdalje večja je bila.

Drugič grozi mu kmetič ostreje, puško pokaže mu izza meje.

Zajec ne jenja delati škode. Misli, odpuščal vedno mu bode.

Tretjič za mejo kmetič ga čaka, zajec predrzno v zelnik priskaka.

Poči zdaj puška, zajec naš pade, ker ni opustil grešne navade.

Brat pa mu reče izza grmiča: „Mar bi bil pustil zelje kmetiča.“

Fr. S. Cimperman.

Uganka.

Kam gre zajec, ko je eno leto star?

XII.

49. **Polje in travnik.**

Okoli mest, trgov in vasi se razprostirajo **polje** in **travniki**. Na polju so **njive**. Med njivami so poljski **potje** in **meje**. Polje in travnik obdeluje **kmet**. Ta zvozi z gnojišča na polje in travnik gnoj, da zemlja bolje rodi. **Orač** potrebuje razno orodje, kakor: **plug**, **brano**, **sejalnico**. Plug ima **nož** in **lemež**, s katerima reže in preobrača zemljo. Na razorano njivo vseje **žito** in ga povleče z brano. Kmalu seme vzkali in polje ozeleni.

Tu raste **rž**, **pšenica**, **ječmen**, **oves**, **proso**, **lan**, **repa** in **korenje**. **Koruza** in **krompir** se sadi. Ko je **žito** že nekoliko zrastlo, ga oplevejo **plevice**.

Poleti **žito** dozori in orumeni. Polno klasje se uklanja. Zdaj pridejo **ženjice** in ga požanjejo in povežejo v **snope**.

Pod srpom podira
 Se klasje zlató,
 Zaman se upira
 In maje z glavó.

Kjer je stalo poprej bogato žitno klasje, je sedaj **strnišče**. Snopovje se posuši v **kozelcu**. **Mlatiči** ga s **cepmi** omlatijo na skednju. Zrnje se očisti **slame**, **res** in **plev**. Očiščeno žito se hrani v žitnicah.

Na prazne njive vseje kmet poleti **ajdo** in **repo**. Jeseni vsejano žito ostane črez zimo na njivi; to je **ozimina**. Spomladi vsejano žito pa je **jaro**.

50. Setev.

Sneg belin	Sneg beži,
Iz višin	Strn moli
Naletava na polje;	Kvišku cvetičje drobnó,
Brani jih,	A klasjè
Hrani jih	Klanja se —
Káli nežne in mladé.	Dete, stori ti tako!

J. Cimperman.

51. Košnja.

Ob košnji vstanejo kosci zarana. Na ramo vzemo sklepano koso in si opašejo vodor. Veseli odrinejo na senožeti. Tam se razvrste in urno kose. Rosna trava s cveticami vred pada pod ostro koso. Preden solnce pride izza gorá, je že velik kos travnika pokošen. Grabljevke pograbijo pokošeno travo v ograbke. Ograbke večkrat obrnejo, da se trava hitreje posuši. Suho travo imenujemo seno in otavo. Seno se naloži na voz in poveže z vrvmi in žrdjo. Senen voz odpeljejo domov.

52. Kosec.

1.

Za pasom dve osli
In čutarico
Pa koso na ramo
In, hajd, na goró!

2.

Zelena senožet
In trate ravné
Me vabijo k sebi
Na hladne vrhé.

3.

Pred solncem že klepljem
In brusim kosó;
Po travi jo sučem
Z nevtrudno rokó.

4.

Voziček nalagam,
Poženem domu,
Zapojem, zavriskam:
„Oj, hvala Bogu!“

M. Vilhar.

53. Pismo.

Draga Ivanka!

Včeraj so gospod učitelji prinesli s seboj več cvetic. Prašali so tudi mene, katere poznam izmed njih. Imenovala sem jim: potočnico, šmarnico, solnčnico, plavico in kolk. Vseh šolarji nismo poznali. Opisali in povedali so nam jih po imenu. Sedaj tudi že poznam: mah, zlatico, kalužnico, regrat, njivsko preslico, svedrec in pokalico.

Ti imaš cvetice nad vse rada. Obišči me kmalu, da jih greva nabirat na polje. Kar jih poznam, Ti hočem vse imenovati in Ti tudi popisati, kar sem v šoli slišala o njih. Težko Te pričakuje

Tvoja

Milka.

V Kamniku, dne 28. maja 1904.

54. Modra miška.

Miška prileze iz luknjice. Kar ugleda nastavljeno past! Misli si: „Oho, ali jo vidiš past? Zviti ljudje! Dve deščici nastavijo. Na zgornjo nalože kamenja, v sredo med deščici pa nataknejo košček slanine, da bi jaz okusila slanino, sprožila past in se ujela. Pa miši smo modrejše kakor ljudje. Dobro poznamo take zvijače. Ne boste me ujeli ne! — Pa povohati dobro slanino vendar smem; nosek še ne more sprožiti pasti. Slanino pa duham kaj rada.“

Miška smukne v past. Varno povoha slanino. Past je prav prožno nastavljena. Ko se miška dotakne slanine, lop! past zagrmí in miška — mrtva leži.

Kdor ljubi nevarnost, se pogubi.

55. Pastirja.

Martinek in Blažek sta na polju krave pasla. Martinek pravi Blažku: „Zakuriva in peciva krompir! Jaz bodem tukaj iz plota izruval kolec in zakuril, ti pa pojdi na sosedovo njivo in nakoplji krompirja. Dela ga bova peč in se potlej ž njim gostila prav dobro.“

Blažek pa je bil pošten deček. Rekel je Martinku: „Ni prav, če kaj vzameva; ljubi Bog naju vidi. Ne, tega nečem storiti! Rajši grem od tebe in bom sam pasel svoje krave.“

Martinček spozna svoj pregrešek, ga obžaluje in se poboljša. Spomnil se je besed, ki jih je večkrat slišal v šoli:

„Nikdar ne smeš kaj slabega storiti,
Bogu nikjer ne moreš nič zakriti!“

XIII.

G o z d.

56. Kaj dobivamo iz gozda.

V gozd zahaja mnogokrat mož v zeleni suknji s puško na rami. Mnogokrat kaj prinese iz gozda: zajca, srno, jazbeca, ježa, lisico, kuno, veverico, celo jelena, volka, medveda in divjega petelina. Kdo je ta mož?

Lovec strelja gozdne živali s puško. Nekateri teh živali nam dajejo dobro **divjačino**. **Lisica**, **volk** in **medved** so zveri.

V gozd pa hodijo tudi možje s sekiro in žago. Ti so **drvarji**. V gozdu sekajo **smreke**, **jelke**, **bore**, **bukve**, **hraste**, **lip**, **topole**, **breze** in druga **gozdna drevesa**. Posekana drevesa razžagajo v drva za kurjavo. Druga **tesarji** otešejo v bruna za tesarska dela. Neotesana debela se zvozijo na žago. **Žagar** jih razžaga v deske. Veje in ostanke rabi **oglar** v kope za oglje. **Leskov grm** daje obroče za sode in obilo lešnikov.

Ubogi ljudje si nabirajo v gozdu za kurjavo suhih odpadlih vej. Nabirajo tudi užitne **gobe**, okusne **rdeče jagode**, **borovnice** in **maline**, ki jih nosijo v mesto prodajat. — Naštejte gozdna — vrtna drevesa! Katera so listnata, katera iglasta drevesa? Kaj daje kmetovalcu listnato drevje? Katere gozdne ptice poznate?

Uganka.

Oče vsem svojim sinom kapice dá, sam je pa nima; kdo je to?

57. Lovčev raj.

1.

Zeleni gozd je lovčev raj,
In krasen res je gozd,
Frče tam ptice s kraja v kraj
In hvalijo svoj gozd.

2.

Studenec iz skalin kipi,
Vrvra tja v temni gozd,
Po drevju listje, čuj, šumi,
Šumi, vrši ves gozd.

3.

Oj ptičji glas, oj šum vodé,
In tvoj šepet, oj gozd!
To dviga lovčevno srcé,
Da ljubi tebe, gozd!

J. Cimperman.

58. Medved.

Jaz sem največji in za volkom tudi najhujši ropar v vaši deželi. Života sem kratkega in okroglega. Tudi ušesa, vrat in rep so kratki. Oči so majhne. Noge imam krepke s širokimi stopali in dolgimi nohtmi. Dlaka mi je dolga in temnorjava.

Živim najrajši v velikih gozdih. Poiščem si jamo. V jami si naredim ležišče iz mahu in listja; v njem prespim vso zimo. Rad sem sam in ne maram za družbo.

V mladosti živim skoro le ob rastlinah. Rad tudi zobljem mravlje. Najbolj pa mi tekne med, akoravno me čebele časih hudo opikajo. V starosti mi pa bolj tekne meso. Zato napadam domače živali, a ljudje mi pri tem kako gorko pritisnejo na pleča. Utečem jim vendarle, ker sem naglih nog in dobro plezam in plavam. Človeka ne napadam, ako me ne razdraži. Kadar pridem mlad človeku v roko, sem prav radoučen. Navadim se plesati in več drugih reči. Vodijo me po mestih in vaseh, da se ljudje čudijo moji postavi in umetnosti.

Sicer me pa ljudje hudo preganjajo. Posebno se bojim lovcev, akoravno se tudi oni mene boje. Mrtvemu mi slečejo kožo. To porabijo v dobro kožuhovino. Tudi moje tace gredo lovcem v slast.

Vidite tedaj, da sem v življenju škodljiv, po smrti pa koristen.

Po „Zvonu“.

59. Volk in človek.

Lisica je pripovedovala volku, kako je človek močan.

Volk: „Da bi ga le enkrat videl, takoj se ga lotim!“

Lisica: „Rada ti ga pokažem; le pridi jutri zgodaj k meni!“

Volk pride zarana k lisici. Vzame ga s seboj na pot, po katerem je navadno hodil lovec. Kar ugleda starega vojaka.

Volk: „Je li ta človek?“

Lisica: „Ne, ta je že bil.“

Pozneje pride mimo deček, ki gre v šolo.

Volk: „Ali je ta človek?“

Lisica: „Ne, ta šele bode.“

Sedaj pride lovec s puško na rami in z lovskim nožem oborožen.

Lisica: „Vidiš ga, ta je človek; tega se loti, jaz pa grem domov.“

Volk gre proti človeku. Lovec ravno nima puške s kroglo nabite, a z zajčarji mu ustrelji v obraz. Volka zaboli, a vendar gre še proti lovcu. Lovec ustrelji drugič. Volk se še premaguje in ne odjenja. Lovec pa potegne nož in ga neusmiljeno omaha ž njim.

To je bilo volku preveč. Krvaveč pobegne in pri-tuli k lisici.

Lisica: „Brate, kako sta se pomenila s [člo-vekom?“

Volk: „Takega bi si ga ne bil mislil. Najprej je vzel pihalnik in mi je popihnil nekaj v obraz, kar me je zelo ščegetalo. Še enkrat je popihnil, a tako močno, da me je kar oglušilo in oslepilo. Ko pa le nisem odjenjal, je potegnil rebro iz telesa, s katerim me je tako omahal, da sem komaj še živ prišepal do tebe.“

Lisica: „Sedaj vidiš, kakšen bahač si!“

60. Srna in mladič.

Srna je hodila z mladičem po gozdu. Kar zaslišita hripav glas nad seboj. Srna reče: „To je orel! Ljubi otrok, pazi in skrbno se skrivaj pod grmovje. Če greš na plan, prileti orel in te odnese s svojimi kremplji.“

Mala srnica je slušala mater. Ko pa prideta do zelene tratice sredi gozda, ugleda srnica na trati lepo, lepo cvetico. Srnica bi si jo kaj rada ogledala in ovohala. Misli si: „Tratica ni velika; hitra sem, in orel ne more priti tako naglo, da bi me ugrabil.“ Hipoma je na trati pri cvetici. „Kako je lepa, kako prijetno diši!“ Mlada srnica pozabi nevarnosti. Mati zakliče z boječim glasom: „Hiti nazaj, ljubo dete!“ Srnica hoče nazaj, a orel plane bliskoma nanjo. Zgrabi jo z ostrimi kremplji in jo odnese v zrak.

61. Škorec.

Star gozdar je imel škorca, ki je prav razločno izgovarjal nekatere besede. Če je gozdar rekel: „Škorec, kje si?“ je vselej odgovoril prav gladko in glasno: „Tukaj

sem!“ Nobenega ptiča ni imel tako rad kakor škorcu. Tudi sosedovega Tončeta je ta ptič zelo veselil. Zato je pogostoma zahajal h gozdarju.

Ko neki dan Tonček pride h gozdarju, ga ni bilo doma. Tonče željno pogleduje lepega ptiča, ki je skakal semtertja po hiši. „Ko bi bil ta ptič moj,“ pravi sam pri sebi, „to bi bilo kaj prijetno!“ Urno stopi za krotkim škorcem, ga ujame in potlači v žep. Zdaj se misli tiho pobrati in odnesti lepega ptiča. Pa mahoma stopi gozdar v hišo. Da bi mlademu dečku naredil veselje, pokliče po stari navadi: „Škorec, kje si?“ In škorec v fantovem žepu odgovori prav krepko: „Tukaj sem!“

Nič ni tako skrito, da ne bi bilo kdaj očitó.

XIV.

62. **V o d a.**

Voda je ljudem, živalim in rastlinam potrebna. Iz **oblakov** pošilja Bog dobrodejni dež. Dež namaka zemljo, da raste drevje, žito, cve-tice in trava. Deževnica se zbira pod zemljo in izvira v **vrelcih** (studencih). Studenci se stekajo v **potoke** in **reke**. Vse vode se izlivajo v **jezero** ali v **morje**.

Voda zmrzne pozimi v **led**. Namesto dežja pada pozimi **sneg**. Vsa priroda je v beli obleki.

Sneg in led je zmrzla voda. Spomladi, poleti in jeseni imamo zjutraj navadno **roso**. O mrazu zmrzne rosa v **slano**. Rosa je vsem rastlinam jako koristna, a slana jih mnogo zamori. Ako poleti dalje časa ne dežuje, nastane suša. Po travnikih, polju in vrtih veno rastline. Kar se zbero črni oblaki na nebu, grmi in bliska se; dež se ulije, **ploha** (naliv) nastane. Dež čisti zrak in oživilja rastline. O **nevihti** pa mnogokrat ne pada dež, ampak **toča**. Toča pobije kmetovalcu lepo žito in uniči vse poljske pridelke. Bog nas varuj toče!

Brez vode ne morejo rasti rastline in ne živeti ni živali, ni ljudje. Potrebujemo jo za **pijačo**, **kuho**, **pranje**, **umivanje** in **gašenje**. Voda goni mlin, žago in fužino. **Ribič** lovi v vodi **ribe** in **rake**. Velike vode nosijo ladje z različnim blagom v daljne kraje. Morje je neizmerno veliko jezero. Morska voda je slana.

63. Žaba in vol.

Žaba vidi vola na travniku. Rada bi bila tudi tolika. Napihuje torej svojo grbasto kožo in vpraša tovarišice: „Ali sem zdaj tolika, kolikršen je vol?“

Tovarišice pa reko: „Nisi še ne!“

Še bolj se napenja ter zopet vpraša: „Sedaj sem pa vendar že enaka velikemu volu?“

Tovarišice ji zopet zanikajo.

Žaba pa ne odjenja in se napenja na vso moč,
dokler ne — počí.

Napuh spravi v nesrečo.

64. Mavrica.

**Biserna lestva se spenja v oblak,
Spušča se onkraj na zemeljski tlak,
Mavrica pisana, božji prestol.
Angeli hodijo gor in pa dol,
Zlate kropilnice v rokah drže,
Zemljo prežejno hlade in pojé.
Gori na stolu pa Večni sedi,
Kapljici vsaki on srečo deli:
Pade na polje — rodi zelenjad,
Kane na drevje — obilen dá sad,
Kaplja na njivi — dá žito zlató,
Kaplja na trti pa — vince sladkó.
Sreča se spušča na sleherno stvar,
Kadar zaliva nebeški vrtnar.**

S. Gregorčič.

65. Pri potoku.

Babica je sedela poletnega dne s Tončkom, Jožkom in Nežico ob **potoku**. Otroci so si umivali nožice in gledali ribice, ki so švigale po vodi kakor strele. Nad vodo so visele temnolistnate olševe veje. Otroci so lomili vejice, jih metali v vodo in gledali za njimi, kako jih je voda drevila dalje in dalje.

„Vejice morate metati daleč v vodo. Ako jih mečete blizu **proda**, jih zadržuje vsaka koreninica. Dolgo, dolgo bi trajalo, preden bi prišle k cilju,“ je učila babica.

„Kako pa potlej, babica, ko priplava vejica do jeza, ali bo mogla dalje?“ vpraša Tonček.

Jožek: „Ali ne veš, kako sem oni dan vrgel vejico ravno pred **zatvornico**; sukala in sukala se je, pa kar naglo je splavala po **rakah** na **kolesa**, in preden sem pritekel onostran mlina, je že plavala proti reki.“

„Kam pa plava potlej?“ vpraša Nežica.

„Od **mlina** plava k **mostu**; od mosta čez **jez** k **pivovarju**, odondod pod skalo k **strojarju**, od strojarja plava dalje do velike **reke**,“ odgovori babica.

„In kam plava še potem?“ vprašajo otroci.

„Po reki plava daleč, daleč, dokler ne pride v **morje**.“

„Kje pa je in kakšno je morje?“

„Oj, morje je široko, veliko. Stokrat dalje je do njega kot do mesta,“ odgovori babica.

„Kaj se tam zgodi z mojo vejico?“ vpraša deklica.

„Zibala se bode po valovih, ki jo vržejo na breg. Na bregu bo stal mlad deček, bo pobral vejico in si mislil: Odkod si pa ti priplavala? Kdo te je spustil po vodi? Gotovo je kje daleč sedela deklica ob vodi in te je ulomila in spustila po vodi. Deček ponese vejico domov in jo zasadi v zemljo. Iz vejice pa priraste lepo drevesce. Ptice bodo prepevale na njem, in drevesce se bo veselilo.“

Tako je učila babica vnuke.

„Iz Babice.“

Uganki.

a) Kdo se joka, kadar sijé solnce?

b) Luknjica pri luknjici, pa vendar vodo drži; kaj je to?

66. Mladini.

1.

Zrl je mladenič
Nagle valove,
Ki so v potoku
Prali bregove.

2.

Biserna voda
V solncu blešči se,
V strugi pokoja
Ne veseli se.

3.

Dolga do morja
Cesta jo čaka:
Bistra se v dnevi,
V noči pretaka.

4.

Tebi, mladenič,
Zlatega veka
Doba hitreje
V begu odteka.

5.

Modro mi rabi
Dneve mladosti,
V njih ne pozabi
Svojih dolžnosti!

Fr. Krek.

67. Lisica in raca.

Lisica vidi raco v ribniku in jo ogovori: „Račica, zakaj plavaš tako daleč od brega? Ne vidim te dobro; hočem te nekaj povprašati, pridi bliže!“

Raca pa odgovori: „O, lisica, ti si sama dovolj pametna in si veš svetovati; ti si previdna, moj svet ni nič vreden.“

Zakaj je ostala raca daleč na vodi?

XV.

Zemlja in zrak.**68. Prvi majnik.**

Prvi majnik je bil prav lep pomladanski dan. Zarana so se zbrali otroci v šoli. Gospod učitelj so šli ž njimi na bližnji hrib. Vsi so bili veseli. Pot je držala po ravnini čez **polje** in **travnike**. Tu je bilo vse v najlepšem cvetju. Kmalu so dospeli **hribu** do **znožja**. Po senčnatem **pobočju** je bil pot prav prijeten na **vrhunec**. Dospevši na vrhunec hriba, vzkliknejo otroci: „Oj, kako krasno je tukaj!“

Gospod učitelj stopijo mednje in jim pripovedujejo: „Krog in krog se širi **ravnina** z lepim poljem in zelenimi travniki. Za njimi vidite **hribe** in **gore**, z gozdi obrasle. Med gorami so lepe rodovitne doline. V dolinah se zbirajo **vrelci** (studenci), bistri **potoki**, deroče **reke** in globoka **jezera**. Pod nami je naša domača **vas**. Po ravnini vidite še druga **sela**, **vasi** in **trge**. V daljavi vidite veliko množico lepih in

visokih poslopij **mesta**. Bele niti, ki vežejo vasi in trge, so **ceste**. Po cesti vidite voznike, ki prevažajo blago. Po polju kmetovalec obdeluje zemljo. Po zemlji tekajo, skačejo, hodijo in lazijo mnogovrstne živali. Pa tudi v zemlji nam je Bog ustvaril mnogo koristnih darov. Rudarji kopljejo iz zemlje **rudc** in **premog**. Iz rud tope **kovine**. Zidarji dobivajo iz zemlje **kamenje** in **apno** za zidanje, opekar in lončar pa **ilovico**. Čemu? — Nad nami se razprostira neizmerno **nebo**. Sedaj sije **solnce**; po solnčnem zahodu pa se prikaže na nebu **večernica** in mnogo drugih svetlih **zvezd**. Iz vzhoda tam priplava blede **luna**. Kako je lep božji **svet**!“

Mnogo so jim še gospod učitelj pripovedovali. Radi bi bili ostali še dalje časa na hribu, a veter je od juga pripodil sive oblake. Kmalu so zakrili jasno nebo.

Gospod učitelj vele: „Sedaj moramo odriniti proti domu, da nas ne ujame nevihta.“

Težko so se ločili otroci od tega kraja, a slušali so radi. Na poti proti domu je že začelo grmeti in se bliskati. Ptice in druge živali so se poskrile v varno zavetje. Komaj so prišli domov, je že nastal naliv.

69. Viharna noč.

Viharna noč, strašna noč,
 Bog mi daj svojô pomoč!
 To bobni
 In rohni!
 Veter tuli čez pečl.
 Čuden blesk,
 Blisk in tresk:
 Dušo groza spreleti.
 Vse moči narave se tepo,
 Da majo
 Zemljo in nebo.
 Angel moj,
 Stoj z menoj,
 Varuj zlega me nocoj!

70. Veter.

Veter sem, veter,	Z glave klobuke
Naglo letim,	Mečem po tleh,
Drevje podiram,	Hodim ter piham
Strašno bučim.	Kakor star meh.
Ceste pometam	Vrata zaprite,
Listja, prahu,	Okna in hram,
Deci narejam	Da ne pripiham
Dosti strahu.	V hišo še k vam!

71. Stržek.

Ptiči so hoteli imeti kralja. Sklenili so, da bo njih kralj tisti, ki zleti v največjo višavo.

Vsi ptiči se vzdignejo. Tudi stržek je mislil, da ne sme zaostati. Ali ubožček je dobro vedel, da se v letanju ne more meriti z drugimi. Zato je poizkusil z zvijačo

priti do kraljeve časti. Stržek smukne pod letečega orla ter se mu skrije med perje. Orel ga še zapazil ni. Ptiči lete in lete više in više. Sčasoma pa opeša drug za drugim. Nazadnje se samo orel še ziblje v zraku. Na posled jame pešati tudi orel. Sedaj mu stržek izleti izpod perja in se drzne meriti ž njim.

Glej, orel res omahuje; stržek ga premaga in hoče biti kralj. Toda ptiči zvedo njegovo sleparstvo. Hoteli so ga ubiti in bi ga tudi bili, da se jim ni ob pravem času zmuznil in skril v mišjo luknjo. V sramoto so mu dali ime kraljiček.

Po Erjavcu.

72. Kako visoko je nebo?

Kako visoko je nebo,
 Ti kmalu hočem razložiti.
 Ko bi ko ptič se znal vzdigniti
 In zletel k zvezdam v visočine
 In vprašal tam nebeške sine:
 „Kako visoko je nebo?“
 Bi angel rekel ti tako:
 „Ne vem, to meni je neznano;
 Povprašaj dalje še nad mano.
 Morda tam ona zvezdica
 Povedati kaj več ti zna!
 Ni treba ravno ti hiteti,
 Stotisoč milj ti je leteti,
 In ko bi prišel tja do nje,
 Bi dela zopet, da ne ve.

In ko bi letel dalje še,
 Od zvezde tja do zvezdice,
 Nobeden bi ti ne povedal,
 Zaman natanko bi pozvedal:
 Kako visoko je nebo;
 To vé v nebesih Bog samo!

73. France Tonetu zastavlja uganke.

France: „Kdo ugame naglo uganke te?“
 Tone: „Ta, ki gladko govoriti zna in ve.“
 Fr.: „Kdo žaluje le v obleki pisani?“
 T.: „Listnato drevo je to jesenske dni.“
 Fr.: „Kdo oči ima, pa sam ne vidi se?“
 T.: „To drevo je, ki iz popkov v perje gre.“
 Fr.: „Kdo še svoje hiše znotraj videl ni?“
 T.: „Ta je polž rogati, vedno v njej tiči.“
 Fr.: „Kaj močnejše, trje še od zemlje je?“
 T.: „To železo je, ki skoplje, rani vse.“
 Fr.: „Kaj je bolj od jekla močno in trdó?“
 T.: „Ogenj je, ki ga stopi, stori mehkó.“
 Fr.: „Kaj od ognja je močnejšega?“
 T.: „Voda je močnejša, ki pogaša ga.“
 Fr.: „Kaj močnejše je, ko morja strašni val?“
 T.: „Sapa, ki vzdiguje kvišku ga od tal.“
 Fr.: „Povej, zakaj li voda v breg ne gre?“
 T.: „Zato, ker doli iti laže je.“
 Fr.: „Zakaj ne stavim zdaj uganke več?“
 T.: „Zato, ker je ne veš nobene več!“

XVI.

74. **B o g.**

Z Bogom začni vsako delo,
Da bo dober tek imelo;
Z Bogom delo dokončaj,
Imaš tu že sladki raj!

75. Stvarjenje.

Iz začetka je Bog ustvaril nebo in zemljo. Zemlja je bila pusta in temna. Pokrivale so jo globoke vode. V šestih dneh je Bog ustvaril vse tako lepo. Prvi dan je ustvaril svetlobo, drugi dan nebo, tretji dan suho zemljo in zelišča, morje in vode, četrti dan solnce, mesec in zvezde, peti dan ptice pod nebom in ribe v vodi, šesti dan živino in vse, kar lazi in hodi; poslednjič pa človeka.

Vse, kar je okolo mene in nad menoj, me spominja Boga, vseмогоčnega stvarnika nebes in zemlje. Njega bom vedno hvalil, ker nam je pripravil tako lepo stanovanje na zemlji.

76. Pastirji pri jaslicah.

V sveti noči so bili pobožni pastirji pri svojih čedah na polju.

Kar je stal pred njimi angel v nebeški svetlobi, rekoč: „Ne bojte se, oznanjam vam veliko veselje!

Nocoj je Kristus prišel na svet. Pri Betlehemu dobite to dete, ki leži v jaslilih, povito v plenice.“ Prikazalo se je še mnogo drugih angelov, ki so peli:

„Slava Bogu na višavi in mir ljudem, ki so svete volje!“

Pastirji so hitro odšli in so poiskali dete Jezusa. V hlevcu so našli rednika Jožefa, mater Marijo, in v jaslilih so ugledali ljubeznivo dete Jezusa, kakor jim je bil angel povedal.

Presrčno so se veselili, molili sveto dete in hvallili Boga.

77. Bog vse vidi.

Jakec in Ančika sta bila sama doma. Jakec reče Ančiki: „Pojdi z menoj, poiščeva si kaj dobrega jesti!“

Ančika: „Grem s teboj, če me vzameš na tak kraj, kjer naju nihče ne bo videl.“

Jakec: „No, le pojdiva v mlečnico; tam polizeva polno skledo smetane.“

Ančika: „Tam bi naju videl sosed, ki na dvorišču cepi drva.“

Jakec: „Pa pojdi z menoj v kuhinjo; v kuhinjski omari je poln lonec strdi; kruh si bodeva pomakala vanjo.“

Ančika: „Tam naju lahko vidi soseda, ki sedi pri oknu in prede.“

Jakec: „*Pojdiva pa v klet jabolka jest; tam je taka tema, da naju nihče ne bo videl.*“

Ančika: „*O moj ljubi bratec! Ali misliš, da naju tam nihče ne bo videl? Ali ne veš za tisto oko nad nami, ki prešine zidovje in dobro vidi tudi v temi?*“

Jakec: „*Prav govoriš, ljuba sestra! Bog naju vidi tudi tam, kjer naju ne vidi človeško oko. Nikjer torej ne delajva zla!*“

*Bog vse vidi, Bog vse vé,
Greh se delati ne sme!*

78. Spoznavanje Boga.

Kdo je naučil ptičice peti?
Kdo jih navadil brzo leteti?
Kdo dal jelenu hitre nogé,
Da po planini kakor blisk gre?

Kdo dá vetrovom močno pihati?
Kdo reče burji silno vibrati?
Kdo tiho zimo nam pripeljá?
Kdo toplo leto zopet nam dá?

Kdo reče vrelcem nežno šumeti?
Hitrim potokom po bregih dreti?
Kdo goni reke, velike vodé,
Kdo jih izliva v strašno morjé?

Kdo daje solncu svetlo sijati?
 Kdo vkaže zvezdam milo igrati?
 Kdo je olepšal jasno nebo?
 Zemljo pogrnil kdo je tako?

Kdo je nebo nad nami okrožil?
 Hišico polžku kdo je naložil?
 Kdo je naučil pajeka presti?
 Pridne čebelice strdi nanesti?

Kdo, dete mlado, te je ustvaril?
 Kdo ti telo in dušo podaril?
 Kdo ti dá kruha, kdo ti dá piti?
 Kdo ti dá zdravja se veseliti?

Vsegamogočni — blisk in grom daje,
 Da se nebo in zemlja zamaje;
 On pa, ki bliske v rokah ima,
 On tudi zemlji dežka podá.

Vse je ustvaril Bog ljubeznivi,
 Ki nam je oče vsem dobrotljivi;
 On naše duše k sebi bo vzel,
 Ko bode truplo v grobu pepel.

Anton Slomšek.

XVII.

Čas.

79. Letni časi.

„Da bi bila vedno **zima!**“ reče Blažek, ko si je napravil sneženega moža.

Oče pa reko: „Zapiši to željo v mojo listnico!“

Zima mine. **Pomlad** je tu. Blažek gre z očetom na vrt. Tam vidi najlepše pomladanske cvetice. Jako mu prijaajo.

Oče pravijo: „Lepa je pomlad, a škoda, da bo zopet prešla.“

Blažek: „Da bi bila vedno pomlad!“

Oče: „Zapiši to željo v mojo listnico!“

Pomlad mine. **Poletje** nastane. Blažek gre s starši vročega poletnega dne v bližnjo vas k teti. Tam vidi zeleno polje in travnike polne različnih cvetic. Teta jim dá rdečih črešenj, sladkih hrušek in drugega poletnega sadja. Domov grede, pravijo oče: „Ni li res, da ima poletje tudi svoje veselje?“

Blažek: „Da bi bilo vedno poletje!“

Oče: „Zapiši to v mojo listnico!“

Vroče poletje mine. Dnevi so krajši; jesen nastane. Oče vzemo vso družino v vinograd s seboj. Poletna vročina je že prešla. Zrak je milejši in nebo vedro. Trte so polne grozdja. Veje sadnih dreves se šibe od premnovega sadja. To je bilo veselje za Blažka, ki je sadje najrajši jedel!

Oče: „Lepi čas jesenski, kako kmalu bode minil! Že trka zima na vrata.“

Blažek: „O, da ne bi prišla zima; vedno naj bi bila **jesen!**“

Oče potegnejo listnico iz žepa in vele: „Beri, kaj je tukaj zapisano!“ — Blažek bere: „Da bi bila vedno zima!“

Oče: „In tu na tej strani?“

Blažek: „Da bi bila vedno pomlad!“

Oče: „In kaj na tej strani?“

Blažek: „Da bi bilo vedno poletje!“

Oče: „Poznaš li ta rokopis?“

Blažek: „Da, to sem jaz pisal!“

Oče: „Pozimi si želiš, da bi bila vedno zima, spomladi si želiš vedno pomladi, poleti pa leta in zdaj praviš, da bi vedno ostala jesen. Pomisli malo, kaj se učiš iz tega?“

Blažek: „Vsi letni časi so lepi. Vsak ima svoje darove in svoje veselje.“

80. Štirji letni časi.

Pomladni čas, pomladni čas,
 Kako si mi po volji!
 Potoček bistri v tek šumlja
 Rosi cvetice majnika.
 Pomladni čas, pomladni čas,
 Kako si mi po volji!

Poletni čas, poletni čas,
 Kako si mi po volji!
 Rumeno klasje ziblje se
 In drevje sadja polno je.
 Poletni čas, poletni čas,
 Kako si mi po volji!

Jesenski čas, jesenski čas,
 Kako si mi po volji!
 Blešči mi gozd se pisani
 In daleč „pika, pok!“ doni.
 Jesenski čas, jesenski čas,
 Kako si mi po volji!

O zimski čas, o zimski čas,
 Kako si mi po volji!
 Po ledu in po snegu gre
 Nam Božič sèm, juhe, juhe!
 O zimski čas, o zimski čas,
 Kako si mi po volji!

81. Voščilo ob novem letu.

Premili starši!

Minilo je zopet leto, pričenja se novo. Ob tej priliki se hvaležen spominjam vseh dobrot, kar sem jih minulo leto užil od Vas. Presrčno Vas zahvaljujem za vse to. Bog Vam daj tudi v novem letu zdravja, zadovoljnosti in vsega, česar potrebujete na duši in na telesu. Ohrani Vas še mnogo let, da mi bo moči vsaj nekoliko povrniti toliko dobrot. Hočem Vas vsekdar slušati in Vas razveseljivati s tem. Ohranite svojo ljubezen kakor do sedaj

svojemu

hvaležnemu in pokornemu

Andreju.

Na Bledu, dne 1. prosinca 1901.

82. Jutro.

Stvari se prikazujejo iz teme. Nebo se žari. Žar oznanuje solnčni prihod. Mesec in zvezde obledevajo. Gore se zlaté. Solnce se prikaže. Jutro je. Rosa se lesketa. Cebelice in metulji veseli letajo od cveta do cveta. Ptičice prepevajo hvalo Bogu. Ljudje vstajajo in zahvaljujejo Stvarnika za veselo novo jutro. Vse gre na delo.

Zahvaljen, Bog, da si nocoj
Mi spanje dal in pokoj ž njim!
Zdaj blagoslov me spremljaj Tvoj,
Da bo vse dobro, kar storim!
Pomagaj mi, da slušam rad
In Tebi služim vsakikrat!

83. Večer.

Solnce zahaja. Nebo se žari. Lahke meglice se vzdigujejo v dolini. Hladen veter pihlja. Ptičice umolknejo. Popotnik hiti. Kmet zapušča polje. Pastir žene čredo domov. Mati pripravljajo večerjo. Večerni zvon se glasi iz zvonika. Ljudje molijo večerno molitev. Večernica in druge zvezde se prikažejo. Vse gre k počitku.

Zahvaljam te za dobro vse,
Kar danes si, o Bog, mi dal;
Odpusti, če sem žalil Te,
Pregreškov mi je srčno žal.
Varúj nocoj me tudi še
In blagoslovi moje vse!

Uganke.

- a) Kdo vedno kaže, a sam nič ne zna?
 b) Kateri mesec je najkrajši?
 c) Nikdar ni bilo, nikdar ne bo, pa vendar je; kaj je to?

XVIII.

84. **Domovina.**

Kraj, kjer stoji hiša očetova, je naš rojstni kraj. Tu nam je tekla zibelka. Tu smo trgali prve rožice in lovili prve metulje. Vsak griček, vsaka dolinica, stezica in vodica nam je dobro znana. Nikjer ni tako lepo kakor v rojstnem kraju. Še ptičica pozna svoje gnezdo; kako bi človek ne ljubil svojega rojstnega kraja! Ptice, ki nas zapuste jeseni, se zopet vrnejo spomladi. Tudi človeka vleče domoljubje iz tujine v domači kraj.

Dežela, v kateri je naš rojstni kraj, je naša materina dežela ali domovina.

Naša širja domovina je mogočna **Avstrija**; tu živi mnogo različnih narodov.

Kateri je tvoj rojstni kraj?

Katera je tvoja domovina?

85. Otrokovo domoljubje.

1.

2.

O moj preljubi, dragi dom,	Vse ti darujem, kar imam:
Za te srce gori;	Roké, glavó, srcé;
Kako te zvesto ljubil bom	Otrok sem še, in kar ti dam,
Vse svoje žive dni!	Je majhen dar zaté.

3.

Gotovo več bi dal ti rad,
 Pa majhen sem sedaj
 In še preslab in še premlad,
 Da bi veljal ti kaj.

Fr. Končan.

86. Cesarjevič Rudolf.

Mlad gospod v lovski obleki ugleda v gozdu staro ženico z dvema kozama.

Lovec: „Bog Vas sprimi, mamica! Kako se Vam godi?“

Ženica: „Tako mlad gospod in vendar ste z menoj tako prijazni! Težko živim, a hvala Bogu, da sem zdrava. Te dve kozi me redita.“

Lovec: „Lepi sta! Rad bi kupil eno.“

Ženica: „Ne morem prodati nobene.“

Lovec: „Ako pa dobro plačam?“

Ženica: „Tudi za dobro plačilo bi mogla dati le starejšo kozo.“

Lovec: „Jaz bi pa rad imel ravno mlajšo.“

Ženica: „To ne gre. Vsak dan mi daje po dva litra mleka. Starejša je tudi dobra; za osem kron Vam jo dam.“

Lovec: „Rajši Vam dam dvanajst kron in vzamem mlajšo.“

Ženica: „Veliko denarja je to! Gospod, gotovo niste mesar. Vem, da se ji bode dobro godilo pri Vas; pa jo vzemite!“

Lovec: „Tu imate dvajset kron, torej dobim osem kron nazaj.“

Ženica: „Gospod, kje premorem toliko denarja!“

Lovec: „To je neprijetno. Veste li kaj? Obdržite vseh dvajset kron. Črez teden pridem po kozo in teh osem kron Vam pustim za krmo.“

To rekši, odide mladi lovec. Ženici ta kupčija ni dala miru. Denar jo je pekel na vesti; zato je mislila razdreti kupčijo. Vsak dan je gnala kozi na tisto mesto — lovca pa le ni bilo, akoravno je že minilo osem dni. Deveti dan pa pride vaški župan in ji reče: „Cesarska visokost cesarjevič Rudolf mi veli poročati, da Vam ni treba skrbti imeti za denar, in kozo si tudi obdržite.“ Zdaj šele ženica spozna, kdo je bil lovec; od veselja se razjoče in pravi: „Kaj, cesarjevič, pa tako preprost in prijazen; tega ne bi bila verjela!“

87. Kadar pridejo vojaki.

Boben bobna: bam, brbam!
 Zdaj vojaki gremo k vam!
 Konj po cesti peketa,
 Voz ropoče in drdra.
 Tromba poje: trarara!
 „Mesto vaše smo izbrali,
 Da bi tukaj nočevali:
 Mi pešaki
 S telečaki;
 Konjeniki
 In topniki;
 Vozataji
 In stražaji;
 Zemljerovi,
 Konjekovi;
 Strelci mladi,
 Golobradi;
 Ropotači
 In piskači!“
 Spreдай silni častniki,
 Vojevode, lastniki
 Konje gladke jahajo,
 Z golo sabljo mahajo.
 Sablja v solncu se leskače,
 Konjič prha in rezgače.
 Boben bobna: bam, brbam!
 Dobrih postelj dajte nam.
 Tromba poje: tarara!
 Vina, kruha in mesa,
 Sena, slame in zobí
 Treba nam se tudi zdi!
 Boben bobna: bam, brbam!
 Jutri pojdem kam drugam!
 Cesar plača tu in tam.

Fr. Levstik.

88. Cesarska pesem.

Bog ohrani, Bog obvari
 Nam cesarja, Avstrijo!
 Modro da nam gospodari
 S svete vere pomočjo!
 Branimo Mu krono dedno
 Zoper vse sovražnike;
 S habsburškim bo tronom
 vedno
 Sreča trdna Avstrije.

Za dolžnost in za pravico
 Vsak pošteno, zvesto stoj;
 Če bo treba, pa desnico
 S srénim upom dvigni v boj!
 Naša vojska iz viharja
 Prišla še brez slave ni: —
 Vse za dom in za cesarja,
 Za cesarja blago, kri.

Meč vojščaka naj varuje,
 Kar si pridnost zadobi;
 Bistri duh pa premaguje
 Z umetnijo, znanostmi:
 Slava naj deželi klije,
 Blagor bod' pri nas doma:
 Vsa, kar solnce je obsije,
 Cveti mirna Avstrija!

Trdno dajmo se skleniti:
 Sloga pravo moč rodi;
 Vse lehko nam bo storiti,
 Ako združimo moči.
 Brate vodi vez edina
 Nas do cilja enega:
 Živi cesar, domovina,
 Večna bode Avstrija!

Slovnica.

1. vaja.

Mizar —. Deklica —. Dete —. Kos —. Lisica —. Tele —. Nož —. Sekira —. Solnce —.

Mizar je rokodelec. Deklica je pridna. Dete prosi. — Kos je ptič. Lisica je rjava. Tele muka. — Nož je orodje. Sekira je ostra. Solnce sije. Kdo te je ustvaril? Slušaj starše!

Ako o osebi ali reči kaj povemo, izrečemo stavek. Konec stavka delamo piko (.), vprašaj (?), klicaj (!). V daljših stavkih se stavi tudi vejica (,), podpičje (;), dvopičje (:).

Pika, vprašaj, klicaj, vejica, podpičje in dvopičje so ločila.

1. naloga. Prepišite vse stavke 1. vaje.

2. naloga. Prepišite iz 6. berilnega sestavka (Vid) 8 stavkov, ki imajo na koncu piko!

3. naloga. Prepišite iz 17. berilnega sestavka 8 stavkov, ki imajo na koncu vprašaj!

4. naloga. Prepišite iz 79. berilnega sestavka 6 stavkov, ki imajo na koncu klicaj!

5. naloga. Prepišite iz 6. berilnega sestavka (Tip) 6 kratkih stavkov!

6. naloga. Prepišite iz 1. berilnega sestavka 4 daljše stavke!

Kdaj se stavi pika, vprašaj, klicaj?

2. vaja.

Slušaj! Učitelj govore. Otroci so mirni. Milica plete jako lepo. Koliko prstov je na roki? Bog je ustvaril nebo in zemljo.

V stavku je po ena, dve, tri, štiri ali še več besed.

7. naloga. Prepišite iz 6. berilnega sestavka (Vonj) prvih 8 stavkov in na koncu vsakega stavka naznanite s številko, koliko besed ima! [Roža diši. (2). . . .]

3. vaja.

Kar danes lahko storiš, ne odlašaj na jutri!

Kar da-nes lah-ko sto-riš, ne od-la-šaj na ju-tri!

Kadar kako besedo izgovorimo, zinemo po enkrat, dvakrat, trikrat ali večkrat. **Deli besed so zlogi.** Besede so enozložne, dvozložne ali mnogozložne.

4. vaja.

K.a.r d.a | n.e.s l.a.h | k.o s.t.o | r.i.š, n.e
o.d | l.a | š.a.j n.a j.u | t.r.i!

Deli zlogov so glasniki. Kadar govorimo, slišimo glasnike. Črke so znamenja glasnikov.

Glasniki so ti: a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž (abeceda).

8. naloga. Naznanite s številko, koliko črk ima vsaka teh besed: mlad, še, vi, da, nas, vrt, prt, rž, čast, kost, zvon, glas, čvrst, dlan, vrba, verižica.

5. vaja.

Kdor starše ljubi in rad jih ima, že tukaj na svetu Bog srečo mu dá.

Glasniki: **a, e, i, o, u** so **samoglasniki**.

Vsi drugi glasniki so **soglasniki**.

9. naloga. Zapišite iz abecede vse soglasnike!

10. naloga. Prepišite prvi odstavek 1. berilnega sestavka in podčrtajte v vsaki besedi samoglasnike!

11. naloga. Postavite v te-le besede primerne samoglasnike: n — ž, m — ž, m — š, g — d, k — nj, p — s, v — l, pl — g, hr — b, dl — n, pr — g, pr — h, tr —, m — st, k — st, š — st, č — st, p — st, zr — k, kr — ž.

12. naloga. Postavite v te-le besede primerne soglasnike: Mla — o jag — e, le — o, be — o, gre — a ma — erjo ve — e — o; ska — e, s par — elj — i dro — — i i — — o tra — i — e vr — i.

6. vaja.

Smrt, vrt, brv, trd, trg, trta, srce, mrtev, vrba, vrtati, trgati, povrtnina.

V nekaterih besedah ima **r** veljavo samoglasnikovo.

13. naloga. Prepišite besede 6. vaje brez zamolklega **e**!

14. naloga. Poiščite iz 27. berilnega sestavka vse besede, v katerih ima **r** veljavo samoglasnikovo!

15. naloga. V 8. berilnem sestavku ima **r** v petih besedah veljavo samoglasnikovo; prepišite te besede!

7. vaja.

Vi | jo | li | ca le | po di | ši. Ov | ca nam da | je vol | no.
Hruš | ka je slad | ka. Ko | nja pe | lje | ta voz s po | lja.

V vsakem zlogu je **en samoglasnik**. Kolikor **ima beseda samoglasnikov**, toliko ima zlogov. Večzložne besede se v pisanju dele tako kakor v govoru. Enozložne besede se ne dele. (lj, nj, šč.)

16. naloga. Prepišite iz 2. berilnega sestavka prve 4 stavke, podčrtajte samoglasnike in delite besede v zloge! (Ho|di v. . .)

17. naloga. Razdelite te-le besede v zloge: jama, ulice, učiti, umeti, umemo, komar, žito, plevica, otava, senica (ja-ma).

18. naloga. Razdelite v zloge: solza, služba, izba, deklica, travnik, angel, ribnik, ravnina, lončar, zvezda (sol-za, . . .)

19. naloga. Razdelite v zloge: olje, mravlja, zelje, kamenje, korenjak, ranjen, ženjica, testo, pustiti, rasti, bister.

20. naloga. Prepišite iz 3. berilnega sestavka 20 enozložnih besed!

21. naloga. Prepišite iz 3. berilnega sestavka 15 dvo-zložnih besed in razdelite jih v zloge!

22. naloga. Prepišite iz 3. berilnega sestavka 10 tri-zložnih besed in razdelite jih v zloge!

23. naloga. V 3. berilnem sestavku so 3 čveterozložne besede: izpišite in razdelite jih v zloge!

24. naloga. V 21. berilnem sestavku je 6 besed, v katerih je **nj** in 4 besede, v katerih je **lj**; katere so?

8. vaja.

Deček, deklica, dete — vol, krava, tele — hrast, lipa, zelje — stol, miza, okno.

Vsaka oseba, vsaka reč ima svoje ime.

Imena oseb in reči so samostalniki.

25. naloga. Izpišite iz 1. berilnega sestavka vse besede, ki pomenijo osebo!

26. naloga. Izpišite iz 10. berilnega sestavka 10 samostalnikov, ki pomenijo reč!

27. naloga. Prepišite iz 6. berilnega sestavka (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte samostalnike.

28. naloga. Kateri so deli hiše? (21. berilni sestavek.)

29. naloga. Naštejte šolske priprave! (po velikosti.)

30. naloga. Naštejte dele glave! (sprednje — zadnje.)

31. naloga. Naštejte jedi in pijače! (11. berilni sestavek; mesne — rastlinske.)

32. naloga. Kateri rokodelci delajo za našo obleko, kateri za naše stanovanje, kateri za našo hrano? (38. berilni sestavek.)

33. naloga. Katero orodje služi krojaču (mizarju, kovaču, črevljarju)?

34. naloga. Kateri rokodelci potrebujejo pri svojem delu vode?

35. naloga. Imenujte več čveteronožnih poljskih in gozdnih živali! (56. berilni sestavek.)

36. naloga. Naštejte čveteronožne domače živali po velikosti (z največjo počenši)!

37. naloga. Naštejte sadna drevesa!

38. naloga. Kaj raste na obdelanem polju? (49. berilni sestavek.)

39. naloga. Katera zelenjad raste na vrtu? (44. berilni sestavek.)

40. naloga. Katera so gozdna drevesa? (56. berilni sestavek.)

9. vaja.

Matija, Ana, Triglav, Krim, Ljubljana, Tržič, Šiška, Sava, Soča, Kranjsko, Štajersko.

Lastna imena so krstna imena in priimki, imena oseb, gorá, mest, trgov, vasi, vodá in dežel. Pišemo jih vselej z **veliko začetno črko.**

Veliko začetno črko pišemo tudi v besedah za **piko, klicajem in vprašajem.**

41. naloga. Napišite iz 17. berilnega sestavka vsa krstna imena!

42. naloga. Napišite 8 moških in 8 ženskih krstnih imen!

43. naloga. Napišite 10 priimkov svojih součencev!

44. naloga. Napišite imena sosednih vasi (potokov, hribov)!

45. naloga. Odgovorite tem vprašanjem: Katera sta bila prva človeka? Kje se je rodil Jezus? Kje je Janez krstil Jezusa? Na kateri gori je bil Jezus križan? Katera je naša domača dežela? Kako se imenuje naš cesar? Kateri so deli sveta?

46. naloga. Postavite v teh stavkih primerna ločila in, kjer je treba, veliko začetno črko: Spodobno se vedi — govori resnico — mar li verjamemo lažniku — nihče ga ne spoštuje — sveta peter in pavel sta bila apostola jesusova — papež stanuje v rimu — ljubi boga nad vse —

10. vaja.

(Tisti) otrok, krojač, ptič, hrast, kamen, stol; — (tista) sestra, dekla, ovca, jelka, zemlja, hiša, miza, čast; — (tisto) dete, jagnje, proso, železo, okno, oko, kladivo, zdravje, veselje.

Pri samostalniki razločujemo trojen **spol**: **moški**, **ženski** in **srednji**. Moškega spola je samostalnik, če se mu prilega beseda **tisti**, ženskega, če se mu prilega beseda **tista**, srednjega, če se mu prilega beseda **tisto**.

47. naloga. Prepišite iz 11. berilnega sestavka 12 samostalnikov moškega spola!

48. naloga. Prepišite iz 11. berilnega sestavka 12 samostalnikov ženskega spola!

49. naloga. Prepišite iz 11. berilnega sestavka 12 samostalnikov srednjega spola!

50. naloga. Napišite moške in potem ženske osebe v družini! (26. berilni sestavek. Moške osebe v družini so: . . .)

51. naloga. Napišite ljudi po človeški dobi moške in potem ženske! (Moškega spola so: starček, . . .)

52. naloga. Napišite imena reči, ki jih vidite zunaj cerkve in v cerkvi po spolu! (Moškega spola so: zvonik, . . .)

53. naloga. Napišite domače živali in razvrstite jih po spolu!

54. naloga. Napišite 8 reči, ki se kopljejo iz zemlje, in pri vsaki besedi naznanite s črkami (m., ž., sr.), katerega spola je!

11. vaja.

Kovač je rokodelec. Vijolica je cvetica. Krilo je oblačilo.
Kovača sta rokodelca. Vijolici sta cvetici. Krili sta oblačili.
Kovači so rokodelci. Vijolice so cvetice. Krila so oblačila.

Če govorimo o eni osebi ali reči, pravimo, da stoji samostalni^k v ednini.

Če govorimo o dveh osebah ali rečeh, pravimo, da stoji samostalni^k v dvojini.

Če govorimo o mnogih osebah ali rečeh, pravimo, da stoji samostalni^k v množini.

Samostalni^k ima trojno število; ednino, dvojino, množino.

Število	moški spol	ženski spol	srednji spol
ednina	končnica soglasnik	—a (ali soglasnik)	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e (i)	—a

55. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: zdravnik, učitelj, prst, stol, konj! (Ednina: . . .)

56. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: učenka, perica, družina, žival, klop!

57. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: srce, pisalo, jabolko, gnezdo, kolo!

58. naloga. Izpišite iz 6. berilnega sestavka (Sluh) 2 moška, 2 ženska in 2 srednja samostalnika v vseh številih!

59. naloga. Izpišite iz 38. berilnega sestavka vse samostalnike, ki stoj^e v množini!

60. naloga. Postavite iz 40. berilnega sestavka (7.) vse samostalnike v dvojino in potem v množino!

61. naloga. Napišite te samostalnike v dvojini: riba, muha, miza, goba, knjiga, podoba, glava, roka, noga, srajca, suknja, kapa, izba, skleda, ura! (Dvojina:)

62. naloga. Napišite samostalnike iz 61. naloge v množini!

63. naloga. Napišite te samostalnike v dvojini: okno, pero, koleno, jagnje, jabolko, leto, lice, kopito, drevo! (Dvojina: okni,)

64. naloga. Napišite samostalnike iz 63. naloge v množini!

12. vaja.

Kakšen je deček? Deček je priden. Deklica je pobožna. Dete je zdravo. Konj je rjav. Zvon je glasan. Grozd je sladak. Kamen je trd. Zvonik je visok. Travnik je širok. Vinar je okrogel.

Beseda, ki pove, kakšna je oseba ali reč, je pridevnik.

65. naloga. Prepišite iz 6. berilnega sestavka (Vid) prvi oddelek in podčrtajte pridevnike!

66. naloga. Prepišite iz 6. berilnega sestavka (Tip) vse pridevnike (16)!

67. naloga. Prepišite iz 40. berilnega sestavka (1.) vse pridevnike!

13. vaja.

Vrt je dolg. Njiva je dolga. Polje je dolgo. (dolg, dolga, dolgo.)

Pridevnik se ujema s samostalnikom v **spolu**.

68. naloga. Postavite mesto črtic primerne končnice! Zid je bel. Peča je bel-. Jajce je bel-. Vol je velik. Peč je velik-. Poslopje je velik-. Steber je okrogel. Buča je okrogel-. Oko je okrogel-. Učenec je priden. Sestra je pridn-. Dete je pridn-.

69. naloga. Prepišite iz 6. berilnega sestavka (Okus) vse pridevnike! (grenak, grenka, grenko;)

70. naloga. Domače živali: — je lep. — je laskava. — je zvest. — je živahno. — je krotka. — je močan. — je koristna. — je sladkosnedna. — je buden.

71. naloga. Jajce (je belo). Kavka, češnja, cekin, medved, potočnica, osel. Povejte o teh rečeh, kakšne so po barvi!

72. naloga. Vol je velik. Miš je —. Gora je visoka. Grič je —. Travnik je širok. Cesta je —. Vrv je dolga. Nit je —. Oreh je trd. Jabolko je —. Veter je mrzel. Izba je —. Ravnilo je oglati. Kozarec je —. Smreka je ravna. Veja je —. Lopata je topa. Dleto je —.

73. naloga. Postavite namesto črtic primerne končnice: Vino je rdeč-. Žito je rumen-. Polje je zelen-. Mleko je bel-. Platno je močn-. Rešeto je lesen-. Čelo je visok-.

14. vaja.

Ednina. Vrt je dolg. — Njiva je dolga. — Ravnilo je dolgo. Dvojina. Vrta sta dolga. — Njivi sta dolgi. — Ravnila sta dolgi. Množina. Vrta so dolgi. — Njive so dolge. — Ravnila so dolga.

Pridevnik se ujema s samostalnikom v številu.

Število	moški spol	ženski spol	srednji spol
ednina	— —	—a	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e	—a

74. naloga. Postavite stavke 12. vaje v dvojino in potem v množino!

75. naloga. Postavite stavke iz 68. naloge v dvojino in potem v množino!

76. naloga. Postavite stavke iz 70. naloge v dvojino in potem v množino!

77. naloga. Postavite stavke, ki ste jih dobili v 71. nalogi, v dvojino in množino!

78. naloga. Storite to tudi s stavki v 72. nalogi!

15. vaja.

V šoli pišem, računim, rišem, berem, mislim, pojem, telovadim.

Te besede naznanjajo, kaj delamo. **Beseda, ki naznanja, kaj oseba ali reč dela, je glagol.**

79. naloga. Kaj more delati vrtnar? (44. berilni sestavek. Vrtnar more saditi. . . .)

80. naloga. Kaj moremo delati s svojimi čuti?

81. naloga. Kaj otrok ne sme delati v šoli?

82. naloga. Prepišite iz 6. berilnega sestavka (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte glagole!

83. naloga. Prepišite 40. berilni sestavek (7.) in podčrtajte glagole!

84. naloga. Zapišite, kaj se uči učenec, kaj deklica, kaj konj! (Učenec se uči pisati, . . .)

16. vaja.

Nekega dne so bili oče, mati in Janko pred hišo. Oče reko Janku: Danes hočem iti z vami k novemu mlinu. **Jaz** pokličem Jožeta; **ti** poiščeš Toneta; **on** naj pa pokliče še Milico; tudi **ona** naj gre z nami. **Midva** z materjo se še oblečeva, **vidva** s Tonetom vzameta klobuka, **ona** (onadva) naj se tudi pripravita. **Mi** smo sicer že videli mlin, ali **oni** še niso bili tam; **vi** vsi morate videti, kako se melje žito.

Glagol mnogokrat vežemo z besedami:

Oseba	ednina	dvojina	množina
1.	jaz	midva (midve)	mi (me)
2.	ti	vidva (vidve)	vi (ve)
3.	on (ona, ono)	óna (onadva, one)	oni (one)

Te besede stoje za ime, so **zaimki**. Naznanjajo pa tudi **osebo**, zato so **osebni zaimki**.

85. naloga. Prepišite 16. vajo in podčrtajte osebne zaimke!

17. vaja.

Osebe	ednina	dvojina	množina
S e d a n j i č a s			
1.	zidam	zidava	zidamo
2.	zidaš	zidata	zidate
3.	zida	zidata	zidajo
P r e t e k l i č a s			
1.	zidal (la, lo) sem	zidala (li) sva	zidali (le, la) smo
2.	zidal (la, lo) si	zidala (li) sta	zidali (le, la) ste
3.	zidal (la, lo) je	zidala (li) sta	zidali (le, la) so
P r i h o d n j i č a s			
1.	zidal (la, lo) bom	zidala (li) bova	zidali (le, la) bomo
2.	zidal (la, lo) boš	zidala (li) bota	zidali (le, la) bote
3.	zidal (la, lo) bo	zidala (li) bota	zidali (le, la) bodo

Glagol spregati se pravi, ga izpreminjati po osebi, številu in času.

Kadar pripovedujemo, kaj se godi, je glagol v sedanjem času.

Kadar pripovedujemo, kaj se je že godilo, je glagol v preteklem času.

**Kadar pripovedujemo, kaj se bode šele
godilo, je glagol v prihodnjem času.**

Pretekli in prihodnji čas nam pomagajo izobrazovati
besede :

sem	sva	smo	bom	bova	bomo
si	sta	ste	boš	bosta	boste
je	sta	so	bo	bosta	bodo

To je pomožni glagol.

86. naloga. Spregajte glagol računiti v sedanjem času
po vseh osebah ednine, dvojine in množine! (Računim, . . .)

87. naloga. Spregajte glagol računiti ravno tako v
preteklem času! (Računil sem, . . .)

88. naloga. Spregajte ga v prihodnjem času! (Računil bom.)

89. naloga. Napišite o 10 rokodelcih, kaj vsak dela!
(Mlinar melje, . . .)

90. naloga. Napišite o nastopnih stanovih, kaj delajo
sedaj: duhovnik, učitelj, kmet, pisar, zdravnik, trgovec, vojak,
mornar, voznik, pastir.

91. naloga. Napišite stavke iz 90. naloge v dvojini!

92. naloga. Napišite stavke iz 90. naloge v množini!

93. naloga. Napišite o stanovih v 90. nalogi imenovanih,
kaj so delali!

94. naloga. Napišite stavke iz 93. naloge v dvojini!

95. naloga. Napišite te stavke v množini!

96. naloga. Napišite o stanovih v 90. nalogi imenovanih,
kaj bodo delali!

97. naloga. Napišite stavke iz 96. naloge v dvojini!

98. naloga. Napišite te stavke v množini!

99. naloga. Napišite v dvojini in množini: Ednina:
Sestra prede. Dekla pometa. Riba plava. Ptica poje. (Dvo-
jina: . . .)

100. naloga. Napišite stavke iz 99. naloge v ednini, dvo-
jini in množini preteklega časa! Ednina: Sestra je predla . . .)

101. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času!
(Ednina: Sestra bode predla....)

102. naloga. Napišite v dvojini in množini: Ednina: Žrebe skače. Kolo se vrti. Drevo cvete. Oblačilo greje. (Dvojina:....)

103. naloga. Napišite stavke iz 102. naloge v ednini, dvojini in množini preteklega časa! Ednina: Žrebe je skakalo....)

104. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času!
(Ednina: Žrebe bode skakalo....)

105. naloga. Postavite 40. berilni sestavek (7.) v dvojino in množino!

106. naloga. Postavite 40. berilni sestavek (7.) v ednino preteklega časa!

107. naloga. Postavite 40. berilni sestavek (7.) v dvojino preteklega časa!

108. naloga. Postavite 40. berilni sestavek (7.) v množino preteklega časa!

109. naloga. Postavite te stavke v ednino prihodnjega časa!

110. naloga. Postavite te stavke v dvojino prihodnjega časa!

111. naloga. Postavite te stavke v množino prihodnjega časa!

112. naloga. Postavite iz 6. berilnega sestavka (Sluh) prvih 6 stavkov v dvojino in množino!

113. naloga. Postavite iz 6. berilnega sestavka (Sluh) prve 4 stavke v ednino, dvojino in množino preteklega časa!
(Ednina: Mati so govorili....)

114. naloga. Postavite te stavke istotako v prihodnji čas! (Ednina: Mati bodo govorili....)

115. naloga. Postavite iz 65. berilnega sestavka prvi odstavek v sedanji čas!

116. naloga. Berite 45. berilni sestavek tako, kakor bi se bilo že zgodilo! (ustno.)

117. naloga. Berite 45. berilni sestavek tako, da vi o čebelici pripovedujete! (ustno: Čebelica stanuje . . .)

118. naloga. Berite 58. berilni sestavek tako, kakor bi vi o medvedu pripovedovali! (ustno.)

119. naloga. Berite 58. berilni sestavek tako, kakor bi vam medved pripovedoval iz prejšnjih časov! (ustno.)

120. naloga. Berite 36. berilni sestavek tako, da vi to pripovedujete o Cenetu! (ustno.)

121. naloga. Berite 36. berilni sestavek tako, kakor bi deček sedaj našel gnezdo! (ustno.)

122. naloga. Berite (spišite) 22. berilni sestavek tako, kakor bi se bilo dejanje zgodilo pred letom!

123. naloga. Berite 33. berilni sestavek tako, kakor bi se bilo zgodilo lani! (ustno.)

124. naloga. Spišite iz 29. berilnega sestavka predzadnji odstavek v sedanjem času!

125. naloga. Spišite 82. berilni sestavek tako, da je jutro že preteklo!

126. naloga. Spišite 82. berilni sestavek tako, da jutro šele pride!

127. naloga. Spišite 83. berilni sestavek tako, da je večer že pretekel!

128. naloga. Spišite 83. berilni sestavek tako, da večer šele pride!

129. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se je godilo spomladi! (Sneg je kopnel . . .)

130. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se bo godilo pozimi! (Dan se bode krajšal . . .)

131. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se godi sedaj (poletu)! (Solnce pripeka . . .)

132. naloga. Kako boste pisali stavke iz 129. naloge, ako je sedaj pomlad?

133. naloga. Kako boste pisali stavke iz 130. naloge, ako je zima že minula?

134. naloga. Kako boste pisali stavke iz 131. naloge, ako poletje šele pride?

18. vaja.

Jaz **sem** mlad. Ti si velik. On **je** močan. — Midva **sva** bolna. (Midve **sva** bolni.) Vidva **sta** zdrava. (Vidve **sta** zdravi.) Ona **sta** majhna. (One **sta** majhni.) — Mi **smo** učenci. Vi **ste** dečki. Oni **so** otroci. — Otroci morajo poslušni **biti**.

Spregatev pomožnega glagola.

Osebe	ednina	dvojina	množina
Sedanji čas			
1.	sem	sva	smo
2.	si	sta	ste
3.	je	sta	so
Pretekli čas			
1.	bil (a, o) sem	bila (i) sva	bili (e, a) smo
2.	bil (a, o) si	bila (i) sta	bili (e, a) ste
3.	bil (a, o) je	bila (i) sta	bili (e, a) so
Prihodnji čas			
1.	bom (bodem)	bova (bodeva)	bomo (bodemo)
2.	boš (bodeš)	bosta (bodeta)	boste (bodete)
3.	bo (bode)	bosta (bodeta)	bodo

135. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Jaz sem pekar. Ti si zidar. On je mizar. (Sedanji čas: Jaz **sem** pekar, ...)

136. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Midva sva zdrava. Vidva sta bolna. Ona (onadva) sta močna!

137. naloga. Napišite v vseh treh časih: Midve sva gospodinji. Vidve sta kuharici. One sta šivilji!

138. naloga. Napišite v vseh treh časih: Mi smo redni. Vi ste pokorni. Oni so pazni.

139. naloga. Napišite iz 6. berilnega sestavka (Vid) prvi oddelek v preteklem času!

140. naloga. Napišite iz 6. berilnega sestavka (Vid) prvi oddelek v prihodnjem času!

141. naloga. Napišite iz 6. berilnega sestavka (Okus) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

142. naloga. Napišite iz 6. berilnega sestavka (Tip) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

19. vaja.

Šola je poslopje. Učitelj vprašajo. Mi odgovarjamo. Knjige so suzne. Gorica je mesto. Konja bota vozila. Hruška je sladka. Drevo je zelenelo.

O katerih osebah ali rečeh v teh stavkih govorimo? **Oseba ali reč, o kateri govorimo v stavku, je subjekt** (osebek). Subjekt odgovarja na vprašanje **kdo?** ali **kaj?**

143. naloga. Prepišite 19. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

144. naloga. Prepišite 18. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

145. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v vsakem stavku podčrtajte subjekt (iz 17. berilnega sestavka): Kdo nareja platno? Kdo seje lan? Kdo puli lan? Kdo ga suši? Kdo prede predivo? Kdo beli platno?

146. naloga. (22. berilni sestavek.) Odgovorite tem vprašanjem in podčrtajte v vsakem stavku subjekt: Taščica. Kdo

prileti? Kdo odpre? Kam prileti? Kdo pobira? Kaj pada (z mize)? Kdo ima rad? Kaj mine? Kdo odpre? Kdo odleti? Kdo prepeva? Kaj se vrne? Kdo se tudi vrne? Kdo je vesel? Kdo je domač? Kdo hoče povedati?

20. vaja.

Kaj je kovač? Kovač je rokodelc. **Kakšen** je kovač? Kovač je močan. **Kaj dela** kovač? Kovač kuje. — Pes je žival. On je zvest. On laja. — Drevo je rastlina. Visoko je. Cvete. — Učenci smo. Smo poslušni. Pišemo.

Kar se o subjektu pripoveduje, je predikat.

Subjekt se mnogokrat zamolči. Takrat ga moremo nadomestiti z osebnimi zaimki.

147. naloga. Zapišite o naslednjih rečeh, kaj so: šola, kruh, vino, srajca, krava, kraljiček, karp, lipa, leska, šmar-nica, rž, julij — in podčrtajte v stavkih subjekt enkrat, predikat dvakrat!

148. naloga. Prepišite te stavke in označite subjekt in predikat: Lastovica. Lastovica je majhna. Truplo je šibko. Kljun je kratek. Noge so nežne. Hrbet je črnkast. Trebuh je bel. Glas je slab. Gnezdo je umetno. Lastovica je zvesta.

149. naloga. Popišite istotako vrabca in stavite za predikat pridevnike: majhen, okrogel, top, močan, rjav, siv, močan, preprost, predrzen.

150. naloga. Napišite prejšnjo nalogo v preteklem času!

151. naloga. Povejte o teh rečeh, so li okrogle ali oglate, debele ali tanke, mehke ali trde, visoke ali nizke, velike ali majhne, široke ali ozke, dolge ali kratke:

krogla, tabla; vrv, nit; goba, kamen; gora, hrib; slon, miš; most, brv; leto, minuta!

152. naloga. Napišite stavke iz prejšnje naloge v dvojini in potem v množini!

153. naloga. Prepišite iz 40. berilnega sestavka (2.) 10 stavkov, v katerih o subjektu pripovedujete, kakšen je, in označite subjekt in predikat!

154. naloga. Prepišite iz 40. berilnega sestavka (4.) 8 stavkov, v katerih je predikat pridevnik, in označite subjekt in predikat!

155. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v stavku označite subjekt in predikat: Kaj dela krojač, mlinar, pekar, mesar, lovec, plesavec, godec, predica, kuharica, dekla?

156. naloga. Napišite stavke prejšnje naloge v preteklem času!

157. naloga. Napišite stavke prejšnje naloge v prihodnjem času!

158. naloga. Prepišite iz 82. berilnega sestavka 8 stavkov, v katerih pripovedujete o subjektu, kaj dela, in označite subjekt in predikat!

159. naloga. Prepišite iz 83. berilnega sestavka 8 stavkov, v katerih je predikat glagol, in označite subjekt in predikat!

160. naloga. Zapišite o vsaki reči, kaj je, kakšna je in kaj dela, in označite subjekt in predikat: čebela, gos, medved, vol, tele!

161. naloga. Napišite te stavke v dvojini!

162. naloga. Napišite te stavke še v množini!

K a z a l o.

* pomeni vezano obliko.

	Stran		Stran
I.		V.	
1. Šola	1	21. Stanovanje	20
2. Šolske postave	2	22. Taščica	21
3. Pridna Rozika	3	23. *Taščici v slovo	21
4. *Pred šolo	3	24. Red nas varuje škode	21
5. *Po šoli	3	25. *Angel budi	22
II.		VI.	
6. Človek	4	Družina.	
Vid	5	26. Jutro	22
Sluh	6	27. Starček in smrt	24
Vonj (voh)	7	28. *Koga ljubim	24
Okus	7		
Tip (čut)	8	VII.	
7. Spoštuj starost	8	Cerkev.	
8. *Telovadska	9	29. Praznik Sv. Rešnjega telesa	24
9. Odmev	9	30. *Pesem pri obhodu	26
10. Želod in buča	10	31. *Zvonček	27
III.		32. *Zvon na poti	27
11. Jed in pljača	11	VIII.	
12. Pobožni sinek	13	Vas	
13. Dobra večerja	13	33. Požar	28
14. *Pred jedjo	14	34. *Veseli pastir	30
15. *Po jedi	14	35. Mejnik	31
16. Mrzel studenec	14	36. Ptičje gnezdo	31
IV.		37. *Kovač	32
17. Obloka	15	IX.	
18. Ovca in čebela	18	38. Mesto	33
19. Lepa suknja	18	39. Kaj bode iz šolarjev ?	34
20. *Leni Jakec	19		

X.

40. Domače živali	35
1. Pes	35
2. Mačka	36
3. Govedo	36
4. Konj	37
5. Ovca	37
6. Kura	38
7. Živalski glasovi	38
41. *Domače živali	38
42. Volk in jagnje	39
43. *Lakomni pes	40

XI.

44. Vrt	41
45. Čebelica	42
46. Sinica	42
47. Trije metulji	43
48. *Zajec	44

XII.

49. Polje in travnik	45
50. *Setev	46
51. Košnja	46
52. *Kosec	47
53. Pismo	47
54. Modra miška	48
55. Pastirja	49

XIII.

Gozd.

56. Kaj dobivamo iz gozda	49
57. *Lovčev raj	50
58. Medved	51
59. Volk in človek	52
60. Srna	53
61. Škorec	53

XIV.

62. Voda	54
63. Žaba in vol	55
64. *Mavrica	56
65. Pri potoku	56
66. *Mladini	58
67. Lisica in raca	59

XV.

Zemlja in zrak

68. Prvi majnik	59
69. *Viharna noč	61
70. *Veter	61
71. Stržek	61
72. *Kako visoko je nebo	62
73. *France Tonetu zast.uganke	63

XVI.

74. *Bog	64
75. Stvarjenje	64
76. Pastirji pri jasicah	64
77. Bog vse vidi	65
78. *Spoznavanje Boga	66

XVII.

Čas.

79. Letni časi	68
80. *Štirje letni časi	70
81. Voščilo ob novem letu (pismo)	71
82. Jutro	72
83. Večer	72

XVIII.

84. Domovina	73
85. *Otrokovo domoljubje	74
86. Cesarjevič Rudolf	74
87. *Kadar pridejo vojaki	76
88. *Cesarska pesem	77
Slovnica	78